

**UCHWAŁA NR XIV.117.2015
RADY MIEJSKIEJ W HALINOWIE**

z dnia 10 grudnia 2015 r.

w sprawie: uchwalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów na lata 2016 - 2019.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 1515) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Halinowie uchwala, co następuje:

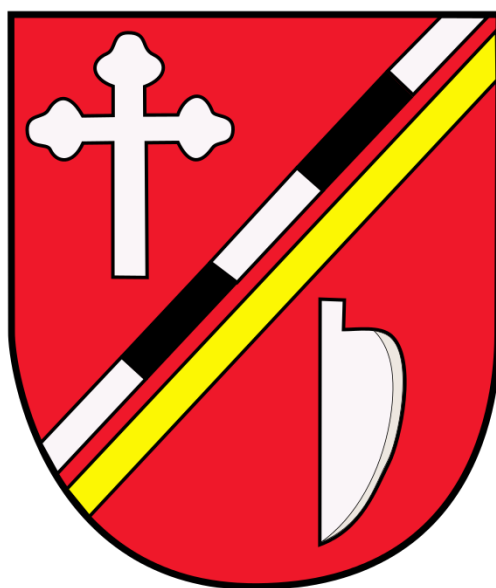
§ 1. Uchwala się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów na lata 2016 - 2019”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Halinowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Halinowie

Marcin Pietrusiński

Gminny program opieki nad zabytkami
na lata 2016-2019

Gmina Halinów

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane przez pracownię architektury krajobrazu Marta Miłosz we współpracy z Urzędem Gminy Halinów.

mgr inż. Marta Miłosz | ul. Mazurska 10/9, 11 - 520 Ryn | tel. 608 693 283 | marta.milosz@hotmail.com

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	5
2	Podstawa prawna.....	6
3	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	14
3.1.	Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami	14
3.2.	Definicje	15
3.3.	Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	17
3.4.	Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy	19
4	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	21
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	21
4.2.	Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	27
5	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	35
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	35
5.1.1.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	35
5.1.2.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	40
5.2.	Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	55
5.2.1.	Położenie	55
5.2.2.	Rys historyczny	55
5.2.3.	Herb	59
5.2.4.	Zabytki nieruchome – charakterystyka	60
5.2.5.	Zabytki nieruchome – najważniejsze obiekty	61

5.2.6.	Zabytki archeologiczne – charakterystyka	66
5.2.7.	Dziedzictwo niematerialne	67
5.2.8.	Miejsca pamięci i kapliczki	68
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	70
5.3.1.	Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków	70
5.3.2.	Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków	70
5.3.3.	Stanowiska archeologiczne	70
5.3.4.	Gminna ewidencja zabytków	77
6	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT	81
7	Założenia programowe	83
7.1.	Priorytety	83
7.2.	Kierunki działań i zadania	83
8	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	86
9	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	87
10	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	88

1 WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Program jest opracowywany raz na 4 lata. Burmistrz co dwa lata sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86)**

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r., poz. 594 z późn.zm.)**

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446).**

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome –dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty

etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- zabytki archeologiczne –pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art.87.3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art.87.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub

Radzie Gminy(art. 87.5),a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87.6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska(tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.)**

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna:

„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku

odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja

o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska

lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

▪ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. , poz. 647 z późn. zm.)**

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.)**

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając:

„(...)ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity, Dz. U. 2014 r. poz. 518 z późn. zm.)**

Jednym z wymienionych celów publicznych jest

„(...)opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

▪ **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.)**

Ustawa określiła „tereny zieleni” definiuje jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów

przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

▪ **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity, Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późn. zm.)**

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. OBOWIĄZEK SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzania gminnych Programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W myśl art. 87. tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1. mają na celu w szczególności:
  - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
  - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
  - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
  - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
  - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
  - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
  - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2. DEFINICJE

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
4. zabytek archeologiczny- zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba - również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. SPOSOBY OPIEKI NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE PRZEPISÓW USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity, Dz. U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, że formami ochrony zabytków są:

1. Wpis do rejestru zabytków;
2. Uznanie za pomnik historii;
3. Utworzenie parku kulturowego;
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4. OPIEKA NAD ZABYTKAMI JAKO ZADANIE WŁASNE GMINY

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r., poz. 594 z późn. zm.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art.22, pkt.4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art.87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art.18. i 19. nakazujących

uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto, w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, aby wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków mógł powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym: wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, że do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki

nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawowym dokumentem opisującym strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinien być „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Obowiązek jego sporządzenia ustanawiają art. 84 i 86 oraz art. 90. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, natomiast zgodnie z art. 146 dokument ten powinien zostać opracowany w przeciągu 12 miesięcy od momentu wejścia ustawy w życie. W rzeczywistości jednak projekt programu pojawił się dopiero pod koniec roku 2013, zaś projekt uchwały go wprowadzającej – w roku 2014.

W 2004 r. powstały „Tezy do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” (zatwierdzone przez Ministra Kultury 10 maja 2004 r.) Według tez Krajowy Program powinien uwzględniać:

- ocenę stanu zachowania poszczególnych grup zabytków, określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz kierunki działań mających na celu pełną inwentaryzację zasobów (krajowa ewidencja w systemie cyfrowym), monitoring ich stanu oraz zagrożeń;
- funkcjonowanie służb konserwatorskich, opisane przez kierunek działań „wzmocnienie organizacyjne, kadrowe i finansowe na poziomie krajowym i regionalnym”;

- określenie celów i kierunków działań tworzących systemową ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
- ocenę i wytyczne do systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami (cel: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami);
- określenie celów i kierunków edukacji dot. zabytków w szerokim aspekcie.

Tezy te zostały uwzględnione przy opracowaniu projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016, którego projekt został poddany konsultacjom społecznym ogłoszonym 20 września 2013 r. i zakończonym 25 października 2013 r. Zgodnie z „Raportem z konsultacji społecznych” dot. programu z dn. 26 listopada 2013 r. do projektu wniesiono 452 wnioski dot. poprawek, z których uwzględniono 52,3%, zaś odrzucono 47,7%.

- **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 (Uchwała nr 125/2014 Rady Ministrów z dn. 24 czerwca 2014 r.)**

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017 jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, i stanowi program rozwoju określony w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Program wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Okres realizacji programu został ustanowiony na lata 2014-2017. Łączne nakłady na jego realizację wyniosą w tym okresie 26 668 205 zł.

Rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Celem głównym krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Do jego realizacji opracowana trzy **cele szczegółowe wraz z kierunkami działań** prowadzącymi do ich realizacji:

- **Cel szczegółowy 1.** Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Kierunki działań:
  - Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);
  - Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;
  - Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
  - Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
  - Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
  - Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);
  - Realizacji badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
- **Cel szczegółowy 2.** Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
  - Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
  - Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;
  - Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
  - Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

- Cel szczegółowy 3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji;
- Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europe w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem internetu;
- Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Warto nadmienić, że istotnym rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem są zagadnienia horyzontalne, czyli tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- 1) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.)
- 2) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A, dotyczące zabytków nieruchomych-architektonicznych oraz C, dotyczące zabytków nieruchomych-archeologicznych)
- 3) zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (Współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.)
- 4) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;

- 5) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. W sposób istotny jednak wskazują zagadnienia priorytetowy w obszarze ochrony zabytków.

▪ **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020 r.**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia strategii dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu gminnego programu opieki nad zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, m. in. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja

i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania programu będą realizowane poprzez:

- Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
  - rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
  - ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
  - rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
  - rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;
  - rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
  - prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
  - konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
  - dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
  - zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
  - ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.
- Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
  - zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;

- zakupu starodruków i archiwaliów;
- konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;
- wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
- dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.

4.2. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów w trakcie swojego obowiązywania zakłada zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi. Niektóre spośród nich, istotne dla ostatecznego kształtu GPOZ, jak np. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, w momencie sporządzania niniejszego opracowania nie posiadają jeszcze wersji obejmującej kolejny okres programowania i w związku z tym nie zostały uwzględnione w analizie.

- **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 (Uchwała nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dn. 28 października 2013 r.)**

Głównym celem przyświecającym zaktualizowanej Strategii jest „Zmniejszenie dysproporcji rozwoju w Województwie Mazowieckim, wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego w Europie. Sformułowane na jego podstawie cele strategiczne odwołują się do pięciu obszarów: gospodarki, przestrzeni i transportu, społeczeństwa, środowiska i energetyki oraz kultury i dziedzictwa.

Cel ramowy w obszarze kultury i dziedzictwa mówi o „Wykorzystaniu potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia”. Jego realizacji mają służyć następujące kierunki działań i działania:

- 32. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu.
  - 32.1. Poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze (w szczególności w obszarach pasm turystycznych)

- 32.2. Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych
- 32.3. Ochrona spuścizny kulturowej regionu (materialnej i niematerialnej)
- 32.4. Rozwój systemu obsługi turystów (zaplecza turystycznego i systemu informacji turystycznej)
- 33. Upowszechnianie kultury i twórczości
  - 33.1. Rozwój zaplecza instytucjonalnego kultury i digitalizacja zasobów
  - 33.2. Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu
  - 33.3. Wspieranie edukacji kulturalnej i artystycznej
- 34. Kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej
  - 34.1. Wykorzystywanie ośrodków miejskich do tworzenia i promowania kultury
  - 34.2. Promowanie Warszawy jako europejskiego ośrodka kultury
- 35. Wspieranie rozwoju sektora kreatywnego
  - 35.1. Wspieranie inicjatyw gospodarczych w sektorze kreatywnym
- 36. Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej
  - 36.1. Wspieranie przedsiębiorczości w obszarze kultury

Strategia rozwija powyższe wskazując, że historyczne obiekty i zespoły zabytkowe wraz z otoczeniem oraz historyczne szlaki wodne powinny podlegać konserwacji, renowacji, a wybrane obiekty adaptacji na cele użyteczności publicznej. Ochroną należy objąć również układy przestrzenne i miasta-ogrody.

Istotnym elementem ochrony dziedzictwa powinno być tworzenie parków kulturowych, jak też inne formy ochrony krajobrazu kulturowego i wspierania skansenów. Tam, gdzie marki kulturowe oraz produkty turystyczne nie są dostatecznie widoczne, należy je tworzyć i promować w celu zwiększenia wiedzy o regionie oraz podniesienia jego atrakcyjności turystycznej. Co ważne, w ramach upowszechniania wiedzy o regionie oraz promowania kultury i twórczości, wskazana jest cyfryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego w celu ich standaryzacji i zwiększenia dostępności.

Ośrodki miejskie powinny kreować warunki do tworzenia i promowania kultury. Konieczne jest wsparcie instytucji kulturalnych o zasięgu co najmniej subregionalnym. Przedmiotem wsparcia powinny być również inicjatywy kulturalne w przestrzeni publicznej miast. Równocześnie nowe projekty i podmioty w sektorze kreatywnym powinny mieć zapewnione warunki do rozwoju.

▪ **Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (Warszawa, 12 lutego 2015 r.)**

Dokument opisuje Województwo Mazowieckie jako przodujące co do liczby instytucji kultury, ale w przeliczeniu na 1 mieszkańca jako obszar plasujący się statystycznie daleko za innymi województwami. Istotnym potencjałem dalszego rozwoju gospodarczego regionu są licznie występujące dobra kulturowe.

Celem głównym RPOWM na lata 2014-2020 jest „Inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy.” Jego realizacji ma służyć 10 celów tematycznych wraz z określonymi priorytetami inwestycyjnymi w ich zakresie. O ochronie dziedzictwa mówi:

▪ **Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami.**

- Priorytet inwestycyjny 6C. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
  - Wzmocnienie wzrostu regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych (Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami 2012-2015, Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2013-2020);
  - Zwiększenie dostępności do zasobów kultury poprzez ich rozwój i efektywne wykorzystanie (SRWM, Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2013-2020).

Planowane w ramach interwencji RPOWM prace modernizacyjne i renowacyjne, przyczynią się do zahamowania procesu degradacji obiektów zabytkowych oraz utrwalenia ich historycznych i artystycznych walorów, pozwalając na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Inwestycje w zakresie ochrony

zabytków połączone z pracami adaptacyjnymi służącymi nadaniu im nowych funkcji, efektywnym zarządzaniem obiektami oraz porządkowaniem przestrzeni publicznej wokół zabytku i jej dostosowaniem do przyjmowania turystów, docelowo przyczynią się do wzrostu atrakcyjności regionu oraz zwiększenie ruchu turystycznego, co przełoży się na pobudzenie wzrostu gospodarczego Mazowsza.

Wspierane będą zadania związane z adaptacją i modernizacją obiektów, która oznacza kompromis pomiędzy dziedzictwem a innowacyjnym pomysłem na jego wykorzystanie. Interwencją objęte zostaną przedsięwzięcia mające na celu ratowanie, przywracanie wartości i ochronę charakterystycznych zabytków lub ich zespołów wraz z otaczającym je kontekstem krajobrazowym.

Wspierane będą również prace renowacyjne i modernizacyjne umożliwiające zachowanie dotychczasowych funkcji obiektów zabytkowych, a także służące nadaniu im nowych funkcji użytkowych (z przeznaczeniem w szczególności na cele kulturalne i edukacyjne), w tym również w połączeniu z działalnością komercyjną. Priorytetowo traktowane będą działania stanowiące element szerszej oferty turystycznej w regionie, ukierunkowanej na rozwój przestrzeni kreatywnych działań i różnorodnych aktywności społecznych.

Interwencja w obszarze PI 6c wpisuje się w projekt przewodni UE „Europa efektywnie korzystająca z zasobów (Europa 2020).

PI 6c realizować będzie cel szczegółowy UP: „Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie”.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (Uchwała nr 65/2004 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dn. 7 czerwca 2004 r.)**

Plan w zakresie opieki nad zabytkami skupia się na następujących zagadnieniach:

- Kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza poprzez pielęgnowanie i rozwój lokalnych, materialnych i niematerialnych dóbr kultury;
- Potrzeba podnoszenia stanu świadomości społecznej w zakresie dziedzictwa historycznego, wspólnoty dziejów, tradycji;

- Zobowiązanie do ochrony i utrzymania zabytków, przy uwzględnieniu potrzeb współczesnego społeczeństwa (zgodnie z Konwencją w sprawie Ochrony zabytków Architektonicznych w Europie. Podpisaną w Cordobie w 1995 r.), co realizowane będzie dzięki:
  - ochronie architektury drewnianej;
  - ochronie zespołów architektoniczno–parkowych, jako obrazu historycznej struktury społecznej;
  - uświadomieniu, że współczesny zakres ochrony zabytków odbywa się w skali ponadjednostkowej, zawierającej budowle, dzieła, założenia i zespoły stanowiące przedmiot ochrony;
  - zróżnicowaniu potrzeb ochrony, z punktu widzenia przyrodniczego, kulturowo-zabytkowego, historycznego, turystyczno–wypoczynkowego, etc.
- **Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Mińskiego na lata 2010-2014 (Program przyjęty Uchwałą nr XXXIII/294/10 Rady Powiatu Mińskiego z dn. 23 czerwca 2010 r.)**

W okresie jego obowiązywania zrealizowano następujące zadania w odniesieniu do obiektów na terenie Gminy Halinów:

- **Cel operacyjny 1. Zachowanie materialnej spuścizny historycznej powiatu.**
  - Działanie: Udzielenie wsparcia finansowego właścicielom zabytków na podstawie uchwały Rady Powiatu Mińskiego w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
    - Zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku: 4 rzeźb polichromowanych z XVIII w. (św. Florian, Eclesia, Synagoga i alegoryczna postać kobieca o nieznanym imieniu) oraz feretronu z XVIII w. (dwa obrazy olejne na desce: „Matka Boska z Dzieciątkiem" i „Matka Boska ze św. Stanisławem Kostką trzymającym Dzieciątko") w kościele p.w. św. Stanisława Kostki w Okuniewie;

- Renowacja obrazu olejnego "św. Trójca" z 1691 r. wraz z krosnem i ramą w kościele p.w. św. Stanisława Kostki w Okuniewie. (w trakcie realizacji).
- **Cel operacyjny 2. Określenie i utrwalenie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców.**
  - Działanie: Publikacja materiałów dotyczących zabytków i ich ochrony.
  - Dofinansowanie druku publikacji PTTK Oddział w Mińsku Mazowieckim „Szlaki turystyczne powiatu mińskiego” - ulotka opisująca m.in. szlak niebieski na terenie gmin Cegłów, Mrozy, Kałuszyn i Halinów.

▪ **Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Mińskiego na lata 2014-2018 (Uchwała Nr XXVIII/321/14 Rady Powiatu Mińskiego z dn. 25 czerwca 2014 r.)**

Dokument stanowi kontynuację programu przyjętego na lata 2010-2014, w związku z czym opisywane cele operacyjne służące realizacji założeń na lata kolejne mają zbliżoną strukturę.

Priorytetowym celem zdefiniowanym na lata 2014-2018 jest „Utrwalanie dziedzictwa kulturowego w celu budowania tożsamości regionalnej, rozwoju gospodarczego oraz promocji turystycznej powiatu mińskiego”. Jego realizacji służyć mają cele operacyjne, których struktura prezentuje się następująco:

- **Cel operacyjny 1. Zachowanie materialnej spuścizny historycznej powiatu.**
  - Działania na rzecz zabezpieczenia stanu zabytków, których właścicielem jest powiat miński;
  - Umieszczanie na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków znaków informujących o tym, że zabytek podlega ochronie;
  - Udzielanie wsparcia finansowego właścicielom zabytków na podstawie uchwały Rady Powiatu Mińskiego w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
  - Podejmowanie działań w celu pozyskiwania środków zewnętrznych na remonty i rewaloryzację obiektów, których właścicielem jest Powiat Miński.

- **Cel operacyjny 2. Określanie i utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców**
  - Ustanawianie społecznych opiekunów zabytków w Powiecie Mińskim;
  - Publikacja materiałów popularyzujących ochronę zabytków:
    - publikacje własne Starostwa Powiatowego w Mińsku Mazowieckim;
    - finansowanie lub dofinansowanie innych publikacji o tematyce związanej z zabytkami (albumy, pocztówki, przewodniki, materiały multimedialne, itp.), w tym w ramach otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
  - Organizacja konkursów, wystaw i prezentacji, np. otwarte konkursy ofert dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
  - Uwzględnienie problematyki ochrony i popularyzacji zabytków podczas kolejnej edycji Powiatowego Forum Kultury w 2015 roku.
- **Cel operacyjny 3. Promocja dziedzictwa kulturowego Powiatu Mińskiego**
  - Udział Starostwa Powiatowego w Mińsku Mazowieckim oraz podległych mu jednostek w targach i wystawach zewnętrznych;
  - Dystrybucja publikacji na temat dziedzictwa kulturowego regionu.
- **Cel operacyjny 4. Podejmowanie współpracy z właścicielami zabytków (edukacja, zapobieganie występowaniu sytuacji konfliktowych związanych z korzystaniem z obiektów zabytkowych)**
  - Promocja akcji znakowania zabytków, uświadamianie właścicielom obiektów potrzeby umieszczenia znaku ochronnego na zabytku;
  - Kampanie edukacyjne, dystrybucja informacji i aktualności dotyczących ochrony zabytków za pomocą odpowiedniego działu na stronie internetowej Powiatu Mińskiego.
- **Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Mińskiego na lata 2008-2020 (Uchwała nr XVI/133/08 Rady Powiatu Mińskiego z dn. 3 września 2008 r.)**

Misja Powiatu Mińskiego mówi, że Powiat Miński to obszar rozwinięty gospodarczo, dobrze wykorzystujący swoje atrakcyjne położenie, przyjazny dla osadnictwa i przedsiębiorczości, zabiegający o wysoki poziom kultury, oświaty

i usług zdrowotnych, wyróżniający się wysokim poziomem aktywności ekologicznej i obywatelskiej, gwarantujący godziwe warunki życia mieszkańców.

Misja jest realizowana przy pomocy czterech celów strategicznych, z których dwa odwołują się do promocji, opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu:

- **Cel strategiczny 2. Poprawa warunków do inwestowania i rozwoju turystyki.**
  - Cel operacyjny 2. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność turystyczną powiatu.
    - Działanie 2. Oznakowanie szlaków turystycznych;
    - Działanie 4. Współpraca przy eksponowaniu oferty turystycznej powiatu;
    - Działanie 6. Poprawa bazy stanowiącej podstawę do funkcjonowania lokalnych muzeów i izb gromadzących zbiory.
  - Cel operacyjny 3. Promocja oraz rozwój współpracy międzynarodowej powiatu.
    - Działanie 7. Organizacja regionalnych imprez kulturalnych, sportowych lub turystycznych.
- **Cel strategiczny 3. Poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie.**
  - Cel operacyjny 2. Rozwój kultury, sportu i aktywności społecznej mieszkańców.
    - Działanie 2. Działanie na rzecz remontów obiektów dziedzictwa kulturowego wpisanych do rejestru zabytków;
    - Działanie 3. Współpraca przy tworzeniu nowych instytucji kultury, tj. muzeów, izb pamięci, centrów kultury;
    - Działanie 5. Wspieranie istniejących i zakładanych zespołów artystycznych (muzycznych, ludowych, itp.).

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów wykazuje zgodność z opisanymi dalej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy. Opracowana Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Halinów do 2020 roku (Uchwała nr XIX/202/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 28 maja 2004 r.) wymienia ochronę dziedzictwa kulturowego gminy jako jej silną stronę, lecz w swoich założeniach nie odwołuje się do tego zagadnienia w żadnym ze sformułowanych celów i kierunków działania. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy utracił swoją ważność w 2013 roku.

5.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Studium jest podstawowym dokumentem kreującym politykę przestrzenną gminy. Obok miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest aktem planowania przestrzennego i w systemie planistycznym zaliczane jest do aktów planowania ogólnego. Nie jest aktem prawa miejscowego, a więc nie zawiera przepisów powszechnie obowiązujących i nie może być podstawą do wydania decyzji administracyjnych. Ma za to charakter aktu kierownictwa wewnętrznego, obowiązującego w systemie organów gminy. Wiąże wójta, burmistrza, prezydenta miasta przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i służy koordynacji ustaleń tych planów.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Halinów (Uchwała Nr XXXVIII/333/10 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 11 marca 2010 r.)**

Przedstawione w SUIKZP ustalenia w zakresie ochrony zabytków są zgodne z istniejącym stanem prawnym oraz z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w tym w zakresie zasad ochrony obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Uwzględniono obiekty i tereny (otoczenie zabytków)

wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty i tereny ujęte w gminnej ewidencji zabytków (wskazane i zaakceptowane przez konserwatora zabytków), które należy objąć ochroną indywidualną w planach miejscowych, a także stwierdzone na terenie gminy stanowiska archeologiczne. Na podstawie przeprowadzonych analiz i wyciągniętych wniosków wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej : „A”, „B”, „K”, „E” oraz strefy ochrony archeologicznej: „W1”, „W2”, „W3”.

Strefy te grupują obszary i zespoły o podobnej wartości kulturowej, przyrodniczej i krajobrazowej. Wyznaczenie w ich zasięgu chronionych pojedynczych obiektów, umożliwia ponadto ich ochronę niezależnie od charakteru strefy w jakiej się znajdują.

- **Strefa „A”** - ścisłej ochrony historycznej struktury przestrzennej, obejmuje:
  - teren zespołu pałacowo-parkowego w Okuniewie;
  - teren zespołu kościoła parafialnego wraz z plebanią w Okuniewie;
  - teren wokół kaplicy cmentarnej wraz z główną aleją na cmentarzu rzymsko-katolickim w Okuniewie;
  - teren cmentarza żydowskiego w Okuniewie;
  - zespół kościoła parafialnego (dzwonnica, kruchta, plebania) w Długiej Kościelnej;
  - teren Mogiły Powstańców Styczniowych w Długiej Kościelnej.

Strefa „A” obejmuje obszar, na którym elementy historycznego układu przestrzennego miejscowości lub jego części, tzn. rozplanowanie, zabudowa oraz związany z nim integralnie teren i krajobraz zachowały się w tak wysokim stopniu, że znajdujący się na nim zespół wyróżnia się w całości układu przestrzennego współczesnej miejscowości swoimi cechami przestrzennymi, a w szczególności tym, że dominują w nim elementy historycznej kompozycji przestrzennej, obrazujące czytelnie historyczne pochodzenie zespołu oraz reprezentacyjne lub typowe dla pewnego okresu w rozwoju architektury i urbanistyki pod względem rozplanowania, zabudowy oraz układu terenu i krajobrazu.

Wytyczne konserwatorskie dla strefy „A” zostały określone w formie zakazów, wymagań i ustaleń:

- zakazuje się wznoszenia jakichkolwiek obiektów kubaturowych nie związanych z rewaloryzacją obiektów chronionych w tej strefie;
  - wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów roślinności wysokiej, osi widokowych i kompozycyjnych, układu stawów i cieków wodnych;
  - wymaga się zachowania istniejących podziałów parcelacyjnych;
  - zakazuje się wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych;
  - wszelkie działania inwestycyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- **STREFA „B”** - ochrony zachowanych elementów zabytkowych, obejmuje:
- zespół pałacowo-parkowy w Halinowie przy ul. 3-go Maja;
  - teren cmentarza rzymsko-katolickiego w Okuniewie;
  - układ urbanistyczny dawnego miasta, a obecnie wsi Okuniew.

Strefa „B” obejmuje najczęściej te tereny historycznego układu przestrzennego, które znajdowały się poza danym ośrodkiem założenia, tj. tereny dawnych przedmieść lub obrzeży miasta, obszary początkowo rolnicze, następnie poddawane parcelacji, których zabudowa nie reprezentując wysokiej wartości zabytkowej i plastycznej oraz nie figurując w większości w rejestrach konserwatorskich, stanowi wartość kulturową w skali lokalnej.

Strefą „B” obejmuje się też niezbędną podbudowę przestrzenną dla zabytkowego obiektu dominującego a także tereny historycznego układu przestrzennego gdzie zostały zatarte elementy dawnego założenia, rozebrane lub przebudowane historyczne budowle kubaturowe, zlikwidowane cieki wodne czy zespoły starodrzewia.

Strefa ta służy głównie ochronie wartości przestrzennych i krajobrazowych. Nie stawia się wobec niej wymagań tak jak dla strefy „A”, nie mniej jednak powinna podlegać rygorom:

- wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania tj. Utrzymania istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych;
  - dopuszcza się realizację nowej zabudowy uzupełniającej funkcje historyczne z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej;
  - wymaga się zachowania istniejących podziałów parcelacyjnych;
  - zakazuje się wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych;
  - wszelkie działania inwestycyjne wymagają konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- **STREFA „K”** – ochrony krajobrazu, obejmuje:
    - teren przy kościele parafialnym w Okuniewie;
    - otoczenie kościoła Długiej Kościelnej;
    - teren parku w Długiej Kościelnej;
    - teren parku w Nowym Koniku.

Strefa „K” stanowi teren objęty ochroną konserwatorską. Obszar obejmujący historycznie ukształtowane formy pokrycia terenu, w szczególności zieleń o wartościach przyrodniczych wraz z obiektami architektonicznymi, podlegające ochronie poprzez utrzymanie ukształtowania i ustalonych elementów oraz ograniczenie swobody przekształceń obszaru.

Strefa ta obejmuje tereny krajobrazu integralnie związane z zespołem zabytkowym, znajdujące się w jego otoczeniu. Granice strefy „K” wyznacza się obejmując nimi obszary jednorodne pod względem rodzaju pokrycia terenu lub rodzaju związków widokowych w zespole zabytkowym. W strefie tej ustala się:

- zachowanie istniejącego drzewostanu,
- utrzymanie istniejącego użytkowania,
- nie wprowadzanie zwartych nasadzeń wysoką roślinnością,

- nie lokalizowanie obiektów kubaturowych,
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe istotnie wpływające na krajobraz w tej strefie wymagają konsultacji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- **STREFA „E”** – ochrony ekspozycji, obejmuje:
  - teren wokół Mogiły Powstańców Styczniowych w Długiej Kościelnej.

Strefa „E” jest obszarem widoczności układów zabudowy i dominant oraz elementów naturalnych. Obejmuje także obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów lub obiektów zabytkowych.

Wyznaczenie granic strefy „E” jest zależne od wielkości i bogactwa sylwety zespołu zabytkowego, od rozłożenia akcentów dominujących, wreszcie od ukształtowania terenu, na którym położony jest zespół zabytkowy oraz tereny otaczające. Strefa ta podlega następującym rygorom:

- wprowadza się zakaz zwartych nasadzeń wysoką roślinnością;
- zakazuje się wznoszenia obiektów kubaturowych;
- wszelkie działania inwestycyjne i prace projektowe istotnie wpływające na krajobraz w tej strefie wymagają konsultacji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- **STREFA „W1”** – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej
W granicach strefy ochrony archeologicznej zakazana jest wszelka działalność inwestycyjna niezwiązana z rewaloryzacją chronionego obiektu.
- **STREFA „W2”** – strefa rozpoznanych stanowisk archeologicznych
Prowadzenie prac budowlanych lub ziemnych naruszających strukturę gruntu w zasięgu zlokalizowanych stanowisk archeologicznych wymaga wprowadzenia nadzoru archeologicznego, zgodnie z przepisami odrębnymi.
- **STREFA „W3”** – strefa obserwacji archeologicznej
Na całym obszarze strefy obserwacji archeologicznej dla inwestycji o charakterze liniowym (nowe drogi, rowy) oraz takich, które wymagają wykonania szerokopłaszczyznowych wykopów (dla budynków, których rzut przekracza powierzchnię 200 m²), należy zgłosić zamiar prowadzenia prac właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, w celu określenia

dalszego postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi. Sprawy znalezisk regulują przepisy odrębne.

5.1.2. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Plan miejscowy stanowi podstawę planowania przestrzennego w gminie. Ustanawia przepisy powszechnie obowiązujące na danym terenie, będące podstawą wydawania decyzji administracyjnych (w przeciwieństwie do studium, które wyraża jedynie politykę przestrzenną gminy). Jest aktem prawa miejscowego przyjmowanym w formie uchwały rady gminy, określający przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. Składa się z części tekstowej (uchwała) oraz graficznej (załącznik do uchwały).

Miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego objęte jest 100% powierzchni gminy Halinów. Poniższe zestawienie obejmuje wybrane zapisy MPZP dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie poszczególnych miejscowości gminy.

BRZEZINY

- **MPZP obszaru administracyjnego Brzeziny (Uchwała Nr XXXIII/192/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 24 czerwca 2002 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym uchwałą nr XLI/469/06 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 22 września 2006 r.**

§31. W stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:

- Wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z konserwatorem zabytków;
- dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne;

- badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie konserwatora zabytków.

Sprostowanie wprowadzane do MPZP nie wpłynęło na zakres ochrony obiektów zabytkowych.

BUDZISKA

- **MPZP obszaru administracyjnego Budziska (Uchwała nr XXXVII/202/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 29 lipca 2002 r.)**

§28. Dla terenów położonych na obszarze stanowiska archeologicznego oznaczonego na rysunku planu symbolem oraz numerem ewidencyjnym ustala się obowiązek:

- uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
  - przeprowadzania archeologicznych prac ratowniczych na koszt inwestora;
  - w zamierzonych działaniach inwestycyjnych należy uwzględniać sezonowy charakter prac archeologicznych;
  - wszelkie roboty ziemne (w tym roboty niwelacyjne związane z zamierzonymi inwestycjami) muszą być prowadzone pod stałym konserwatorskim nadzorem archeologicznym.
- **MPZP miejscowości Budziska (Uchwała nr XLVII.433.2014 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 2 czerwca 2014 r.)**

§13. W zakresie ochrony archeologicznej ustala się:

- przy zagospodarowaniu obszarów objętych strefą ochrony konserwatorskiej zabytku archeologicznego (56-69/10) o zasięgu oznaczonym na rysunku planu, obejmującej obszary potencjalnego stanowiska archeologicznego - postępowanie z uwzględnieniem przepisów odrębnych;
- dla całego obszaru objętego planem - w przypadku znalezienia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym - obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych według przepisów odrębnych, a w przypadku znalezienia nowego zabytku archeologicznego

należy włączyć go do gminnej ewidencji zabytków i objąć ochroną konserwatorsko-archeologiczną zgodnie z przepisami odrębnymi.

CHOBOT

- **MPZP obszaru administracyjnego Chobot (Uchwała Nr XLV/217/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 września 2002 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym uchwałą nr V/31/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 21 lutego 2003 r.**

§30. Dla terenów położonych na obszarze stanowiska archeologicznego oznaczonego na rysunku planu symbolem oraz numerem ewidencyjnym ustala się obowiązek:

- uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- w zamierzonych działaniach inwestycyjnych należy uwzględniać sezonowy charakter prac archeologicznych;
- wszelkie roboty ziemne (w tym roboty niwelacyjne związane z zamierzonymi inwestycjami) muszą być prowadzone pod stałym konserwatorskim nadzorem archeologicznym.

Sprostowanie wprowadzane do MPZP nie wpłynęło na zakres ochrony obiektów zabytkowych.

CISIE

- **MPZP obszaru administracyjnego Cisie (Uchwała nr XXXIII/193/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 24 czerwca 2002 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym uchwałą nr XXVII/240/09 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 27 marca 2009 r.**

§29. W stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:

- Wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z konserwatorem zabytków;

- dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne;
- badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie konserwatora zabytków.

Sprostowanie wprowadzane do MPZP nie wpłynęło na zakres ochrony obiektów zabytkowych.

DESNO

- **MPZP obszaru administracyjnego Desno (Uchwała nr VII/105/01 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 18 października 2001 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

DŁUGA KOŚCIELNA

- **MPZP obszaru administracyjnego Długa Kościelna (Uchwała nr XXXIII/195/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 24 czerwca 2002 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym Uchwałą nr XVIII/197/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 kwietnia 2004 r. oraz sprostowaniem wprowadzonym Uchwałą nr XVIII/199/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 kwietnia 2004 r.**

§35.1. Na obszarze objętym opracowaniem występują obiekty wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków.

- plan ustala strefę ochronną w granicach działki dla ochrony widoku i substancji następujących dóbr kultury:
  - Kościół p.w. Św. Anny, zniszczony po pożarze wskazana rekonstrukcja,
  - dzwonnica,
  - plebania,
  - oraz obiekty pod ochroną konserwatorską:
  - cmentarz mariawicki,
  - park,

- cmentarz rzymskokatolicki
- w stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:
  - wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
  - dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne,
  - badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

§35.2. Plan ustala ochronę kapliczek przydrożnych.

Sprostowania wprowadzane do MPZP nie wpłynęły na zakres ochrony obiektów zabytkowych. Zgodnie z Uchwałą nr XIX.161.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r., przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Długa Kościelna.

DŁUGA SZLACHECKA

- **MPZP obszaru administracyjnego Długa Szlachecka (Uchwała nr XIV/131/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 28 listopada 2003 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym Uchwałą nr XV/163/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 19 grudnia 2003 r.**

§33. W stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:

- wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z konserwatorem zabytków;

- dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne;
- badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie konserwatora zabytków.

Sprostowanie wprowadzane do MPZP nie wpłynęło na zakres ochrony obiektów zabytkowych. Zgodnie z Uchwałą nr XIX.157.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r., przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Długa Szlachecka.

GRABINA

- **MPZP obszaru administracyjnego Grabina (Uchwała nr XX/133/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 17 stycznia 2002 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

Zgodnie z Uchwałą nr XIX.158.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r., przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Grabina.

HALINÓW

- **MPZP Miasta Halinów (Uchwała nr V/27/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 21 lutego 2003 r.) wraz ze sprostowaniami wprowadzonymi: Uchwałą nr IX/75/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 23 maja 2003 r.; Uchwałą nr XVIII/198/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 kwietnia 2004 r.; Uchwałą nr XXII/248/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 20 sierpnia 2004 r.; Uchwałą nr XXV/277/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 3 grudnia 2004 r.; Uchwałą Nr XXXVII/324/10 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 3 marca 2010 r. ze zmianami przyjętymi Uchwałą nr VII/66/07 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 14 czerwca 2007 r. oraz Uchwałą nr XVII/167/08 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 27 czerwca 2008 r.,**

§34.1. Na obszarze objętym opracowaniem występują obiekty pod ochroną konserwatorską:

- park oraz dwór, willa z działką przy ul. Mickiewicza 71;
- willa z działką przy ul. Mickiewicza 73.

§34.2. Plan ustala ochronę konserwatorską polegającą na zachowaniu i konserwacji obiektów wymienionych w ust. 1 oraz obowiązek uzgadniania wszelkich działań inwestycyjnych i prac projektowych przy tych obiektach z właściwym organem d/s ochrony zabytków.

§35. Dla terenów położonych na obszarze stanowiska archeologicznego oznaczonego na rysunku planu symbolem oraz numerem ewidencyjnym ustala się obowiązek:

- uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- w zamierzonych działaniach inwestycyjnych należy uwzględniać sezonowy charakter prac archeologicznych;
- wszelkie roboty ziemne (w tym roboty niwelacyjne związane z zamierzonymi inwestycjami) muszą być prowadzone pod stałym konserwatorskim nadzorem archeologicznym.

Sprostowania oraz zmiany wprowadzane do MPZP nie wpłynęły na zakres ochrony obiektów zabytkowych.

HIPOLITÓW

- **MPZP obszaru administracyjnego Hipolitów (Uchwała nr XVIII/200/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 kwietnia 2004 r.) wraz ze sprostowaniami wprowadzonymi: Uchwałą nr XXII/249/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 20 sierpnia 2004 r.; Uchwałą nr XXV/278/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 3 grudnia 2000 r.; Uchwałą nr XXXIII/372/05 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 4 listopada 2005 r.; Uchwałą nr XLI/468/06 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 22 września 2006 r.; Uchwałą nr IX/81/07 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 28 września 2007 r.**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

JÓZEFIN

- **MPZP obszaru administracyjnego Józefin (Uchwała nr XLV/218/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 września 2002 r.) wraz ze zmianami wprowadzonymi Uchwałą nr XX/235/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 25 czerwca 2004 r.**

§30.1. Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty wpisane do rejestru Wojewódzkiego Rejestru Zabytków.

§30.2. W stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:

- wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z konserwatorem zabytków;
- dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne;
- badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie konserwatora zabytków.

Zgodnie z Uchwałą nr XIX.159.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r. przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Józefin.

KAZIMIERÓW

- **MPZP miejscowości Kazimierów (Uchwała nr XLIX.461.2014 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 28 sierpnia 2014 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

KRÓLEWSKIE BRZEZINY

- **MPZP obszaru administracyjnego Królewskie Brzeziny (Uchwała nr V/30/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 21 lutego 2003 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

KRZEWINA

- **MPZP obszaru administracyjnego Krzewina (Uchwała nr XXXIII/194/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 24 czerwca 2002 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym Uchwałą nr VII/47/03 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 28 marca 2003 r.**

§28. Dla terenów położonych na obszarze stanowiska archeologicznego oznaczonego na rysunku planu symbolem oraz numerem ewidencyjnym ustala się obowiązek:

- uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- przeprowadzania archeologicznych prac ratowniczych na koszt inwestora;
- w zamierzonych działaniach inwestycyjnych należy uwzględniać sezonowy charakter prac archeologicznych;
- wszelkie roboty ziemne (w tym roboty niwelacyjne związane z zamierzonymi inwestycjami) muszą być prowadzone pod stałym konserwatorskim nadzorem archeologicznym.

Sprostowanie wprowadzone do MPZP nie wpłynęło na zakres ochrony obiektów zabytkowych. Zgodnie z Uchwałą nr XIX.155.2012 Rady Miejskiej

w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r. przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Krzewina.

MICHAŁÓW

- **MPZP obszaru administracyjnego Michałów (Uchwała nr XXXVII/203/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 29 lipca 2002 r.)**

§33.1. W stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:

- wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z konserwatorem zabytków;
- dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne;
- badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie konserwatora zabytków.

Zgodnie z Uchwałą nr XIX.160.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r. przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Michałów.

MROWISKA

- **MPZP obszaru administracyjnego Mrowiska (Uchwała nr XX/131/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 17 stycznia 2002 r.)**

§27. Dla terenów położonych na obszarze stanowiska archeologicznego oznaczonego na rysunku planu symbolem oraz numerem ewidencyjnym ustala się obowiązek:

- uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

- w zamierzonych działaniach inwestycyjnych należy uwzględniać sezonowy charakter prac archeologicznych;
- wszelkie roboty ziemne (w tym roboty niwelacyjne związane z zamierzonymi inwestycjami) muszą być prowadzone pod stałym konserwatorskim nadzorem archeologicznym.

Nowy KONIK

- **MPZP obszaru administracyjnego Nowy Konik - część III (Uchwała nr XXIII/252/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 17 września 2004 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym Uchwałą nr XXVI/293/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 29 grudnia 2004 r.**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

- **MPZP obszaru administracyjnego Nowy Konik - część IV (Uchwała nr XXIII/253/04 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 17 września 2004 r.) wraz ze sprostowaniem wprowadzonym Uchwałą nr XXXVII/424/06 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 10 marca 2006 r.**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

- **MPZP południowej części obszaru administracyjnego Nowy Konik (Uchwała nr XXVI.218.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 26 września 2012 r.)**

§13. Plan ustala ochronę terenu parkowego wpisanego do ewidencji konserwatorskiej. Nakazuje się utrzymanie charakteru parkowego całego terenu.

§14. Plan ustala ochronę terenów domniemanych stanowisk archeologicznych. Przed rozpoczęciem budowy na tych terenach nakazuje się każdorazowo uzgodnić sposób prowadzenia robót ziemnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Sprostowania wprowadzone do MPZP nie wpłynęły na zakres ochrony obiektów zabytkowych.

OKUNIEW

- **MPZP miejscowości Okuniew (Uchwała nr XXXVII.324.2013 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 27 czerwca 2013 r.)**

§14.1. Na obszarze objętym planem wskazuje się obiekty objęte ochroną konserwatorską wpisane do rejestru zabytków oznaczone na rysunku planu:

- kościół parafialny p.w. św. Stanisława Kostki (1 poł. XIX w., nr rej.: 1070/148 z 08.12.1958) wraz z plebanią (XIX w., nr rej.: 1070/148 z 08.12.1958);
- kaplica cmentarna na cmentarzu rzym.-kat. (I poł. XIX w., nr rej.: 1071/156 z 08.12.1958);
- cmentarz żydowski (2 poł. XIX w., nr rej.: 1393 z 02.02.1991);
- zespół pałacowy (1 poł. XIX w., nr rej.: 1071-A z 07.04.1977 i z 22.11.2004).

§14.2. Przy prowadzeniu robót budowlanych i prac konserwatorskich w obiektach wymienionych w ust. 1. obowiązują przepisy odrębne.

§15. W strefie "A" ścisłej ochrony historycznej struktury przestrzennej oznaczonej na rysunku planu ustala się:

- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, zwłaszcza utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów roślinności wysokiej, osi widokowych i kompozycyjnych, układu stawów i cieków wodnych;
- obowiązek prowadzenia działań inwestycyjnych przy uwzględnieniu wymogów określonych w przepisach odrębnych.

§16. W strefie "B" ochrony zachowanych elementów zabytkowych oznaczonej na rysunku planu ustala się:

- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, zwłaszcza utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych;
- możliwość realizacji nowej zabudowy uzupełniającej funkcje historyczne z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu

harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej;

- obowiązek prowadzenia działań inwestycyjnych przy uwzględnieniu wymogów określonych w przepisach odrębnych.

§17. W strefie "K" ochrony krajobrazu oznaczonej na rysunku planu ustala się:

- zachowanie istniejącego drzewostanu;
- utrzymanie istniejącego użytkowania;
- zakaz wprowadzania zwartych nasadzeń wysoką roślinnością;
- zakaz lokalizowania obiektów kubaturowych;
- obowiązek prowadzenia działań inwestycyjnych przy uwzględnieniu wymogów określonych w przepisach odrębnych.

§18. Przy realizacji inwestycji w częściach terenów objętych strefą archeologicznej ochrony konserwatorskiej - jak oznaczono na rysunku planu - ustala się:

- obowiązek prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przy uwzględnieniu wymogów określonych w przepisach odrębnych
- prowadzenie inwestycji w obrębie stanowisk archeologicznych lub poprzedzeniu ich ratowniczymi badaniami wykopaliskowymi
- prowadzenie inwestycji w strefach ochrony stanowisk archeologicznych pod nadzorem archeologiczno-konserwatorskim
- przeprowadzenie ratowniczych badań wykopaliskowych w przypadku odkrycia nowych stanowisk archeologicznych.

STARY KONIK

- **MPZP obszaru administracyjnego Stary Konik (Uchwała nr XXIX/188/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 6 maja 2002 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

Zgodnie z Uchwałą nr XIX.163.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r. przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Stary Konik.

WIELGOLAS BRZEZIŃSKI

- **MPZP obszaru administracyjnego Wielgolas Brzeziński (Uchwała nr XLV/219/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 września 2002 r.) wraz ze zmianą wprowadzoną Uchwałą nr XIII/128/08 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2008 r.**

§29.1. W stosunku do obszarów stanowisk archeologicznych (oznaczonych na rysunku planu symbolem i numeracją) plan ustala:

- wszystkie zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowane inwestycje wymagają uzgodnień z konserwatorem zabytków;
- dopuszczenie zmian w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenów oraz planowanych inwestycji uzależnione jest od wykonania na koszt inwestora badań i dokumentacji stanowiska archeologicznego tj. przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych, wyprzedzających działania inwestycyjne;
- badania archeologiczne, ze względu na sezonowy charakter prac, mogą być prowadzone od maja do września, przez upoważnioną osobę posiadającą zezwolenie konserwatora zabytków.

Zmiana MPZP nie wpłynęła na zakres ochrony obiektów zabytkowych. Zgodnie z Uchwałą nr XIX.162.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2012 r. przystąpiono do sporządzenia aktualnego MPZP miejscowości Wielgolas Brzeziński.

WIELGOLAS DUCHNOWSKI

- **MPZP obszaru administracyjnego Wielgolas Brzeziński (Uchwała nr XLV/219/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 16 września 2002 r.) wraz ze zmianą wprowadzoną Uchwałą nr XIII/128/08 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 8 lutego 2008 r.**

§29. Dla terenów położonych na obszarze stanowiska archeologicznego oznaczonego na rysunku planu symbolem oraz numerem ewidencyjnym ustala się obowiązek:

- uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
  - w zamierzonych działaniach inwestycyjnych należy uwzględniać sezonowy charakter prac archeologicznych;
  - wszelkie roboty ziemne (w tym roboty niwelacyjne związane z zamierzonymi inwestycjami) muszą być prowadzone pod stałym konserwatorskim nadzorem archeologicznym.
- **MPZP miejscowości Wielgolas Duchnowski w zakresie działek nr ew. 55/1 i 55/2 (Uchwała nr XX.173.2012 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 5 marca 2012 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

- **Zmiana części MPZP wschodniej części gminy Halinów w zakresie części wsi Wielgolas Duchnowski (Uchwała nr VII/67/07 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 14 czerwca 2007 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

ZAGÓRZE

- **MPZP miejscowości Zagórze (Uchwała nr XXXVII.325.2013 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 27 czerwca 2013 r.)**

§13. Na obszarze objętym planem nie wskazuje się obiektów stanowiących zabytki w rozumieniu przepisów odrębnych w tym zakresie.

§14. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego na całym obszarze objętym planem ustala się zachowanie i ochronę przydrożnych obiektów kultu - kapliczek – oznaczonych na rysunku planu.

ZAGÓRZE

- **MPZP obszaru administracyjnego Żwirówka (Uchwała nr XX/132/02 Rady Miejskiej w Halinowie z dn. 17 stycznia 2002 r.)**

Na obszarze objętym opracowaniem nie występują obiekty zabytkowe.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. POŁOŻENIE

Gmina Halinów położona jest w centralnej części województwa mazowieckiego, na obszarze Równiny Wołomińskiej, która jest częścią Niziny Środkowomazowieckiej.

Wschodnia część Gminy sąsiaduje z gminą Dębe Wielkie. Od północy graniczy z poligonem wojskowym na terenie gminy Zielonka, od zachodu z miastem Sulejówek i od południa z gminą Wiązowna. Halinów otrzymał z dniem 1 stycznia 2001 roku prawa miejskie i jest jednym z najmłodszych miast w Polsce oraz w województwie mazowieckim. Od 1 stycznia 1999 roku, w związku z nowym podziałem administracyjnym kraju, Gmina Halinów wchodzi w skład powiatu mińskiego.

Tereny leśne stanowią ok. 15% ogólnej powierzchni Gminy (ok. 1092 ha). Lasy ochronne będące własnością Skarbu Państwa, które są podstawą ciągów i korytarzy ekologicznych, znajdują się na terenie sołectw: Brzeziny, Budziska, Cisie, Długa Kościelna, Długa Szlachecka, Hipolitów, Józefin, Kazimierzów Królewskie Brzeziny, Nowy Konik, Okuniew, Stary Konik, Wielgolas Brzeziński, Wielgolas Duchnowski, Zagórze oraz miasto Halinów. W pozostałych sołectwach lasy nie mają charakteru ochronnego. Północna i południowa część Gminy Halinów (razem ok. 3 260 ha) wchodzi w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu – w jego skład wchodzi tereny zieleni towarzyszące zabudowie, w tym zadrzewienia, zakrzewienia, trawniki, zbiorniki wodne powierzchniowe i uprawy rolne.

Populacja gminy wynosi 11 270 (w tym 3 000 w samym Halinowie), jej powierzchnia 63,09 km², co daje gęstość zaludnienia ok. 179 osób/km² (stan z 31 marca 2004 r., źródło: halinow.pl).

5.2.2. RYS HISTORYCZNY

Teren, na którym położona jest Gmina Halinów stanowił w średniowieczu wschodnią część ziemi warszawskiej, do czasu wykształcenia się podziału administracyjnego Mazowsza. Sieć osiedleńcza na tym terenie powstawała stosunkowo późno w porównaniu z Mazowszem Zachodnim, bo dopiero w ciągu XV i w pierwszej

połowie XVI w. Do czasu zwycięstwa pod Grunwaldem i zawarcia Unii z Litwą (kiedy nastąpiła stabilizacja stosunków polsko – litewskich) obszar ten nie był atrakcyjny dla ruchu kolonizacyjnego. Unia z Litwą spowodowała awans wschodniej części Mazowsza i wówczas ziemie naszej Gminy znalazły się w obrębie międzynarodowego handlu. Powstał bowiem szlak handlowy wiodący z Warszawy na Ruś przez Okuniew, Stanisławów, Dobre, Drohiczyn. W I połowie XV w. powstały wsie: Długa Kościelna, a w XVI w. po inkorporacji Mazowsza do Korony na terenie naszej Gminy powstały wsie: Chobot, Mrowiska. Cisie.

Historia powstania miejscowości Halinów nierozzerwalnie wiąże się z istnieniem w pobliżu Halinowa parafii rzymsko – katolickiej w Długiej Kościelnej, która powstała w 1453 roku jako wydzielona jednostka administracji kościelnej w parafii Zerzno. Z ksiąg parafialnych kościoła w Długiej Kościelnej wynika, że w skład tej parafii wchodziło 14 wiosek, w tym wieś Skruda (obecnie Halinów). W pobliżu parafii istniały należące do miejscowego proboszcza majątki kościelne – majątek Skruda oraz majątek Długa Kościelna. W ich skład wchodziły dobra ziemskie w Długiej Kościelnej, Skrudzie oraz stawy rybne, lasy i dwory. Majątkami zarządzali administratorzy. Natomiast w Długiej Szlacheckiej i w Cisiu istniały majątki będące w posiadaniu drobnej i bardzo biednej szlachty. Taki stan istniał do końca XVIII w.

W 1795 roku Polska utraciła niepodległość, a jej ziemie podzielono między trzech zaborców: Rosję, Prusy i Austrię. Obszar obecnej Gminy Halinów wchodził w skład ziem zaboru austriackiego. Polacy nie godzili się z utraconą niepodległością i wielokrotnie chwyłali za broń w nadziei, że wywalczą wolność. Podczas powstańczego zrywu w 1863 r. na terenie naszej Gminy powstańcy stoczyli z Rosjanami wiele bitew, m.in. w okolicach Chobotu, Michałowa i pod Okuniewem. Tu działała doskonale zorganizowana poczta powstańcza, poszczególne dwory pełniły rolę stacji powstańczych. Do nich dostarczano meldunki o ruchach wojsk carskich oraz rozkazy Rządu Narodowego. W setną rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego Mieszkańcy Halinowa ufundowali pomnik, czcząc pamięć poległych Powstańców. Po Powstaniu Styczniowym, carat chcąc zunifikować Królestwo Polskie z Rosją, dokonał podziału ziem zaboru rosyjskiego na 8 guberni. W myśl ustawy „O zarządzie gubernialnym i powiatowym w guberniach Królestwa Polskiego z dnia

19-31.XII.1866 r.” dokonano nowego podziału administracyjnego Królestwa Polskiego. Zgodnie z tym podziałem wieś Skruda (należąca do gminy wiejskiej Okuniew) została przyłączona do powiatu warszawskiego guberni warszawskiej. Siedzibą powiatu i guberni była Warszawa. Rozwój demograficzny miejscowości wiąże się z budową kolei żelaznej Warszawa – Brześć – Moskwa. Tuż po Powstaniu Styczniowym rząd carski podpisał decyzję o budowie linii kolejowej. Pierwotny plan budowy przewidywał, że linia kolejowa przebiegać będzie przez Okuniew, jednak urzędnicy carscy dokonali poprawek, prowadząc ją w linii prostej z Warszawy do Brześcia. Linia kolejowa Warszawa – Brześć została zbudowana w 1866 r., a wieś Skruda znalazła się na trasie kolei żelaznej i ten fakt zdecydował w dużym stopniu o przyszłości miejscowości Skruda.

Ludzie z okolicznych wiosek osiedlali się w Skrudzie, a niektórzy z urzędników carskich w nagrodę za sumienne tępienie polskości otrzymywali tu działki ziemi. Zapewne pod koniec XIX w. lub na początku XX w. właściciele majątku Skruda zbudowali okazały dworek. Dwór był budowlą skromną i niedużą, ale jego architektura i otoczenie – interesujące. Dwór otoczony był pięknym parkiem, w którym znajdował się staw i altanka, a na szczególną uwagę zasługiwał bogaty drzewostan. Po drugiej stronie ulicy (dziś ulica 3 Maja) znajdowały się budynki gospodarcze (stajnie, chlewnie, magazyny), które po II Wojnie Światowej zostały przejęte przez Gminną Spółdzielnię w Halinowie.

W 1918 r. Polska odzyskała niepodległość. W późniejszych dokumentach tego okresu pojawiła się nazwa Halinów, ale dotyczyła ona tylko tej części majątku Skruda, którą jej właściciel wydzielił jako dziedziczną własność swojej żony.

W 1920 r. przez rejon Okuniewa oraz Skrudę przebiegał front wojenny. Po II Wojnie Światowej dokonano nowego podziału administracyjnego państwa. Miejscowość Skruda (w dalszym ciągu Halinów) należała nadal do Powiatu Warszawskiego, ale do Gminy Wiązowna. Dopiero w 1931 r. została włączona do Gminy Okuniew. Mieszkańcy coraz częściej dla określenia miejscowości używali nazwy Halinów, natomiast nazwa Skruda pozostała dla folwarku oraz przystanku kolejowego. W 1933 roku właścicielem folwarku Skruda był ksiądz Prałat Zygmunt Kaczyński. Ze swojego majątku liczącego 136 ha ziemi wydzielił 47 ha, które przeznaczył do parcelacji. Do

Halinowa przybyła specjalna komisja, która podzieliła wydzieloną część na działki budowlane liczące od 2200 m² do 3000 m² ziemi. W Warszawie rozpowszechniano informacje oraz ulotki zachęcające mieszkańców do osiedlania w Skrudzie, która w przyszłości miała się stać miastem – ogrodem. W Skrudzie osiedlali się rzemieślnicy, urzędnicy, funkcjonariusze policji, emeryci kolejni, oficerowie, a także nauczyciele.

Ostatnim właścicielem majątku Skruda był dr medycyny pan Łtkowski na stałe mieszkający w Warszawie. Jego dobrami administrował zarządca – p. Kuźma, który majątek doprowadził do rozkwitu, wprowadził innowacje rolnicze, a okoliczni chłopcy uczyli się od niego gospodarki rolnej.

Dwór i majątek ziemski pozostał w rękach państwa Łtkowskich do końca II Wojny Światowej. Po wojnie dwór, jak wiele podobnych przeznaczono na cele oświatowe, a majątek ziemski rozparcelowano. W roku 1936 linia kolejowa została zelektryfikowana, a w Halinowie wybudowano peron. Wraz z elektryfikacją i utworzeniem przystanku kolejowego miejscowość zaczęła się rozwijać. Przybyli nowi mieszkańcy, a niektórzy spośród warszawskiej inteligencji wybudowali swoje wille.

W okresie okupacji Halinów należał do generalnego Gubernatorstwa. Niemcy nazwy Skruda używali dla przystanku kolejowego, natomiast miejscowość nosiła nazwę Halinów. W 1944 roku spłonął budynek Urzędu Gminy w Okuniewie (do której Halinów w dalszym ciągu należał), wobec czego władze gminne przenieśli swoją siedzibę do Długiej Kościelnej. Gminna Rada Narodowa w Okuniewie z siedzibą w Długiej Kościelnej na sesji w 1946 r. podjęła uchwałę o nadaniu nazwy Halinów dla osiedla i przystanku kolejowego. W 1952 roku w wyniku reorganizacji Powiatu Warszawskiego powstał Powiat Otwocki i Wołomiński. Gmina Okuniew została podzielona. Halinów przyłączono do Powiatu Otwock, Okuniew zaś do Powiatu Wołomin. W tym samym roku utworzono Gminę Halinów z siedzibą w Halinowie. Siedzibą Urzędu Gminy był budynek państwa Ciszkowskich i Pruszyńskich, który został przejęty przez ówczesne władze.

W 1973 r. Halinów włączono do Powiatu Mińsk Mazowiecki, a w 1976 r. w wyniku nowego podziału administracyjnego państwa zlikwidowano powiaty. Wprowadzono

dwustopniowy podział kraju – gminy i województwa. Gmina Halinów, do której przyłączono Okuniew (Okuniew został zlikwidowany jako gmina) została włączona do województwa warszawskiego. Po wprowadzeniu trójstopniowego podziału kraju – Gmina Halinów została włączona do Powiatu Mińsk Mazowiecki. Po II Wojnie Światowej następuje dynamiczny rozwój miejscowości, a przybywający nowi osadnicy wytyczają nowe ulice, budują domy, tworzą infrastrukturę osiedla. Najbardziej intensywny rozwój przypada na ostatnie dwudziestolecie, wtedy powstają nowe instytucje, a ostatnio infrastruktura ziemna: wodociąg, gazociąg i kanalizacja. Od 1989 roku, w wyniku zmian ustrojowych w Polsce, następują korzystne zmiany także w Halinowie. (źródło: halinów.pl)

5.2.3. HERB

Herb Gminy Halinów posiada w polu czerwonym dwie pręgi tworzące pas z lewa w skos – czarno-biała (czarno-srebrna) i żółta (złota). W lewym górnym rogu tarczy krzyż biały (srebrny), w prawym dolnym lemiesz (krój) biały (srebrny).

Rys 1. Herb Gminy Halinów

Herb nawiązuje do dwu ważnych traktów komunikacyjnych przechodzących przez teren gminy i stanowiących istotny czynnik jej powstania, istnienia i rozwoju:

- pręga czarno-biała to linia kolejowa z Warszawy przez Siedlce do Terespoła, przeprowadzona w 1866 roku
- pręga żółta to równolegle biegnący trakt brzeski, czyli szosa Warszawa-Siedlce-Terespol.

Oba trakty, w tym linia kolejowa z przystankiem w Halinowie, miały i mają duże znaczenie dla życia gospodarczego gminy. Pole czerwone tarczy herbowej nawiązuje

do historycznego herbu województwa mazowieckiego (orzeł biały w polu czerwonym). Lemiesz przypomina o rolniczych tradycjach gminy, zaś krzyż o znaczeniu, jakie dla tego terenu miało powstanie w 1445 roku parafii w Długiej Kościelnej.

5.2.4. ZABYTKI NIERUCHOME – CHARAKTERYSTYKA

Zabytki na terenie gminy Halinów można podzielić na dwie podstawowe grupy: obiekty sakralne oraz obiekty rezydencjonalne. Ich stan można określić jako dobry, za wyjątkiem obiektów już nieistniejących (kościół św. Anny w Długiej Kościelnej – zachowała się jedynie dzwonnica) lub pozostających w ruinie (pałac w Okuniewie). Przeważająca większość obiektów została wzniesiona w XIX wieku.

Architektura sakralna to m.in. wspomniana dzwonnica znajdująca się przy nowo wybudowanym, murowanym kościele św. Anny w Długiej Kościelnej. Budowla konstrukcji słupowej, oszalowana, w górnej części ażurowa. Zbudowana na planie kwadratu i zwieńczona gontowym dachem namiotowym. Kościół drewniany spłonął podpalony przez nieznanego sprawcę w 2000 r. Obok znajduje się zabytkowa plebania.

Innym, godnym uwagi obiektem jest jedyna w kraju wolnostojąca świątynia Kościoła Katolickiego Mariawitów, czyli neogotycka Kaplica Mariawitów znajdująca się na granicy miejscowości Długa Kościelna i Długa Szlachecka.

Ostatnim istotnym obiektem jest zespół sakralny p.w. św. Stanisława Kostki, klasycystyczny, XIX/XX wieczny, w skład którego wchodzi kościół, dzwonnica i plebania.

Teren gminy Halinów to również cmentarze znajdujące się w miejscowościach Długa Kościelna i Okuniew. Pomimo niewielkiej (4) ich ilości, każdy posiada cechy szczególne. Cmentarz mariawicki w Długiej Kościelnej, cmentarz parafialny w tejże miejscowości, cmentarz parafialny w Okuniewie z 2 poł XIX wieku, z klasycystyczną kaplicą cmentarną zbudowaną w odniesieniu do kościoła p.w. św. Stanisława Kostki, czy nieco zaniedbany cmentarz żydowski w Okuniewie są godnymi uwagi założeniami

mentarnymi i przypominają o historii i wydarzeniach, które miały miejsce na terenie gminy.

Architektura rezydencjonalna gminy Halinów to przede wszystkim dwa założenia dworsko/pałacowo-parkowe o wyraźnych cechach stylowych, tj. wybudowany w stylu szwajcarskim dwór w Halinowie, dawny, klasycystyczny pałac w Okuniewie (obecnie w ruinie). Istnieją również przesłanki o dworku w miejscowości Cisie, którego pozostałości sklasyfikowane są jako stanowisko archeologiczne.

Warto również wspomnieć, o proponowanym do objęcia ochroną układzie przestrzennym zabudowy Okuniewa. W jego skład wchodzi zadrzewiony obecnie rynek, na którym niegdyś znajdował się ratusz i łaźnie miejskie oraz odchodzący od rynku układ dróg. Jest on pozostałością po miejskim charakterze miejscowości z lat 1538 - 1869. Obecnie w jego sercu znajduje się pamiątkowy obelisk poświęcony mieszkańcom ziemi Okuniewskiej.

5.2.5. ZABYTKI NIERUCHOME – NAJWAŻNIEJSZE OBIEKTY

Najważniejsze obiekty nie są tożsame z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków. Głównym kryterium jest unikalność na tle dziedzictwa kulturowego gminy, powiatu, województwa lub kraju, ich wartość historyczną lub architektoniczną. W związku z powyższym, za najistotniejsze uznaje się następujące obiekty:

- **Kaplica Mariawitów**, Długa Kościelna, ul. Jana Kochanowskiego 41, działka nr 109

Kościół został wybudowany w 1907, w wyniku rozłamu do którego doszło w łonie parafii rzymskokatolickiej św. Anny w Długiej Kościelnej. Po rozłamie w 1935, większość parafian opowiedziała się za ówczesnym arcybiskupem Janem Marią Michałem Kowalskim. W wyniku tego, świątynia i cmentarz przeszły w posiadanie mariawitów felicjanowskich. Obecnie kościół Przenajświętszego Sakramentu w Długiej Kościelnej jest jedyną wolnostojącą świątynią Katolickiego Kościoła Mariawitów, w której odbywają się nabożeństwa (istnieje jeszcze jeden kościół, we wsi Pogorzel, należący niegdyś do tej wspólnoty, ale obecnie nie jest użytkowany).

Murowana świątynia w charakterystycznym dla kościołów mariawickich stylu neogotyckim, wzniesiona na planie krzyża łacińskiego. Przednia ściana zwieńczona niewielką wieżyczką, na której zawieszona jest sygnatura. We frontowej ścianie nad okrągłym godłem mariawityzmu mała rozeta. Po obydwu stronach głównych drzwi znajdują się małe wnęki w ścianie, w których umieszczone są figury świętych: Józefa i Franciszka z Asyżu.

- **Dwór majątku Skruda**, Halinów, ul. 3-ego Maja 8, działka nr 414/1

Obiekt wchodzący w skład zespołu dworsko-parkowego, znajdującego się w Halinowie. Dwukondygnacyjna budowla w stylu szwajcarskim wzniesiona na przełomie XIX/XX wieku.

Posiadłość wraz z budynkami gospodarczymi otoczona była parkiem, w którym znajdował się staw i altana. W 1933 r. właścicielem folwarku Skruda został ksiądz prałat Zygmunt Karczyński, który tuż przed wojną sprzedał resztę majątku.

Ostatnim właścicielem majątku Skruda był dr medycyny pan Łytkowski, na stałe mieszkający w Warszawie. Jego dobrami zarządzał p. Kuźma. Dwór i majątek pozostał w rękach państwa Łytkowskich do końca II wojny światowej.

Po wojnie w 1944 r. dwór przeznaczono na cele oświatowe, organizując w niej szkołę podstawową, a majątek ziemski rozparcelowano między okolicznych chłopów. Pod koniec lat 80-tych podjęto decyzję o budowie nowej szkoły. Jej budowa została zakończona w 1995 roku, a budynek został zaadaptowany dla potrzeb Gminnego Centrum Kultury.

- **Ruiny pałacu rodziny Łubieńskich**, Okuniew, ul. Rynek, działka nr 458
Rejestr: A-1071, 07.04.1977 r.

Obiekt zbudowany w 1 ćwierćwieczu XIX w. dla Łubieńskich, w 2 poł. XIX w. stanowił własność Lortschów. Dwukondygnacyjna budowla w stylu klasycystycznym, wzniesiona na planie prostokąta z korytarzowym układem wewnątrz oraz salonem i sienią na osi poprzecznej. Posiadała trójboczny ryzalit od strony ogrodowej oraz nieznaczny ryzalit od frontu zwieńczony trójkątnym szczytem. Budowlę krył czterospadowy dach.

W 1944 roku bomba zniszczyła częściowo skrzydło pałacu od strony północnej. Po II wojnie światowej pałac został przejęty na własność Skarbu Państwa i zamieniony na szkołę powszechną. Po 1970 r. w budynku znajdowały się mieszkania komunalne, a park dworski został zamieniony na park wiejski. W 1977

r. zespół dworski został wpisany do rejestru zabytków WKZ. Od 1990 obiekt jest nie posiada użytkownika.

W otoczeniu ruin pałacu znajdują się resztki parku krajobrazowego, założonego współcześnie z pałacem.

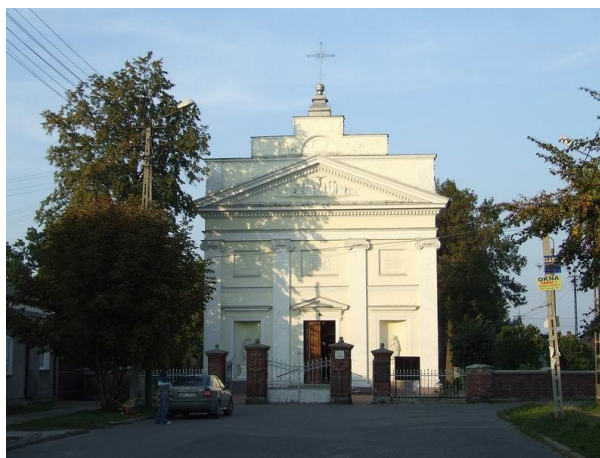
- **Kaplica cmentarna**, Okuniew, ul. Cmentarna, działka nr 804
Rejestr zabytków: A-1071/156, 08.12.1958 r.

Kaplica z 2 poł. XIX w. znajduje się na terenie cmentarza założonego w 1836 roku. Ufundował ją Jan Łubieński. Budowla utrzymana w stylu klasycystycznym, murowana, o wyważonych proporcjach, ozdobnych pilastrach i gzymsie. Ustawiona na wzniesieniu przy końcu alei, dzięki czemu sprawia wrażenie większej i stanowi centralny punkt cmentarza. Fasada Kaplicy ujęta została w parę pilastrów tokańskich i zwieńczona trójkątnym szczytem.

Wnętrze urozmaicają kanelowane pilastry. Okna mają półkolisty wykrój. Dwuspadowy dach pokryty dachówką. W pobliżu kaplicy stoi klasycystyczny nagrobek z piaskowca, pochowano tam Dionizego (zm. 1848) i Ludwikę (zm. 1849) Smoleńskich, właścicieli ziemskich majątków Budziska i Młotkowa.

- **Kościół pw. św. Stanisława Kostki**, Okuniew, ul. Kościelna 1, działki 159/13 i 160.
Rejestr zabytków: A-1070/148, 08.12.1958 r.

Klasycystyczny kościół pw. św. Stanisława Kostki (1828 - 1835) projektu autorstwa Chrystiana P. Aignera lub Jakuba Kubickiego (nie ma stuprocentowej pewności) ufundowany przez Jana Łubieńskiego, ówczesnego właściciela dóbr Okuniewa. Konsekrowany w 1847 r. przez biskupa Tadeusza Łubieńskiego, sufragana kujawsko - kaliskiego.

Budowla murowana, jednonawowa, salowa, zbudowana w miejscu dwóch wcześniejszych kościołów drewnianych z lat 1592 i 1656. Wzniesiona na rzucie prostokąta zakończonego węższą, półkoliście zamkniętą apsydą prezbiterialną, otoczoną pięciobocznym obejściem.

Ściany wnętrza rozczłonkują pilastry tokańskie, pomiędzy którymi znajdują się płytkie wnęki arkadowe. We wnękach tych znajdują się półkoliście zamknięte okna lub ołtarze. Chór muzyczny wsparto na trzech arkadach zamkniętych koszowo. Fasada podzielona przez cztery pilastry jońskie i zwieńczona trójkątnym przyczółkiem z płasko rzeźbioną sceną Ukrzyżowania w tympanonie, powyżej znajduje się szczyt schodkowy. Na osi fasady znajduje się portal z trójkątnym przyczółkiem. Dwuspadowy dach kryty blachą.

Świątynia była remontowana w latach 1903, 1935 i 1966-67. Wchodzi w skład zespołu sakralnego składającego się z kościoła (XIX w.), dzwonnicy (XIX w.) oraz plebanii (1. ćw. XX w.).

5.2.6. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE – CHARAKTERYSTYKA

Archeologiczne Zdjęcie Polski to nazwa realizowanego na terenie całej Polski od 1978 r. przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych. Celem tych działań jest uzyskanie informacji potrzebnych do celów naukowych i konserwatorskich (związanych z ochroną zabytków). Przedsięwzięcie jest koordynowane przez poszczególnych wojewódzkich konserwatorów zabytków, a centralna baza danych przechowywana jest w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie.

Poszukiwania stanowisk archeologicznych prowadzone są głównie metodą tzw. badań powierzchniowych, czyli obserwacji powierzchni wiosną i jesienią. Dodatkowo wykorzystuje się informacje ze źródeł archiwalnych oraz wywiady z mieszkańcami danej miejscowości.

Na terenie gminy Halinów udokumentowano 57 stanowisk archeologicznych (52 istniejące, 5 archiwalnych) na czterech obszarach AZP: 56-69, 56-70, 57-69 i 57-0. Zapisy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Halinów oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyznaczają trzy strefy ochrony archeologicznej:

- **STREFA „W1” – strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej**

W granicach strefy ochrony archeologicznej zakazana jest wszelka działalność inwestycyjna niezwiązana z rewaloryzacją chronionego obiektu.

- **STREFA „W2” – strefa rozpoznanych stanowisk archeologicznych**

Prowadzenie prac budowlanych lub ziemnych naruszających strukturę gruntu w zasięgu zlokalizowanych stanowisk archeologicznych wymaga wprowadzenia nadzoru archeologicznego, zgodnie z przepisami odrębnymi.

- **STREFA „W3” – strefa obserwacji archeologicznej**

Na całym obszarze strefy obserwacji archeologicznej dla inwestycji o charakterze liniowym (nowe drogi, rowy) oraz takich, które wymagają wykonania szerokopłaszczyznowych wykopów (dla budynków, których rzut przekracza powierzchnię 200 m²), należy zgłosić zamiar prowadzenia prac właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, w celu określenia

dalszego postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi. Sprawy znalezisk regulują przepisy odrębne.

Większość stanowisk to ślady osadnictwa nie posiadające większej wartości historycznej, z których najstarsze datowane są na epokę kamienia / wczesną epokę brązu, a najmłodsze na XVII/XVIII wiek. Najwięcej nawarstwień odkryto w Brzezinach (stanowisko AZP 57-70/5) oraz Długiej Szlacheckiej (stanowisko AZP 56-69/11).

Na tle całego zasobu archeologicznego zdecydowanie wyróżniają się stanowiska:

- **AZP 56-69/4** w miejscowości Długa Szlachecka, osady z XII-XIII i XIV w.;
- **AZP 56-69/6** w miejscowości Długa Szlachecka, osada i cmentarzysko z kultury przeworskiej (późny laten, okres rzymski);
- **57-70/16** w miejscowości Cisie, pozostałości dworu z XVIII wieku;
- **AZP 57-70/20** w miejscowości Krzewina, osada z czasów kultury pucharów lejkowatych;
- **AZP 57-70/21** – neolityczna osada i cmentarzysko z czasów kultury pucharów lejkowatych.

Część MPZP Gminy Halinów podlega zmianom/aktualizacji i w związku z tym zaleca się, aby ustalać w toku zmian szczegółowe wytyczne i granice stref ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych. Ilość stanowisk oraz zasięgi stref ochrony konserwatorskiej przewidziane do uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego, na skutek nowych odkryć, ustaleń lub uzupełniania ewidencji, mogą w następnych latach ulec zmianie.

5.2.7. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003 roku, dziedzictwo niematerialne oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i - w niektórych przypadkach - jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego.

Istotną rolę w popularyzacji niematerialnego dziedzictwa gminy odgrywa Gminne Centrum Kultury z placówkami w Długiej Kościelnej, Długiej Szlacheckiej, Halinowie, Michałowie i Okuniewie. We współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi GCK organizuje m.in.:

- Jarmark Okuniewski, odbywający się rokrocznie od 2009 roku w celu propagowania dawnej kultury historycznej Okuniewa;
- Halinowskie Dni Muzyki;
- Mieszkańcy Halinowa śpiewają (nie)zakazane piosenki - projekt wspólnego śpiewania piosenek z czasów Powstania Warszawskiego;
- Obchody rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego wraz z przedstawieniem rekonstrukcyjnym.

Organizacjami wspierającymi są:

- Stowarzyszenie Przyjaciół Halinowa;
- Fundacja Upowszechniania Kultury;
- Stowarzyszenie Historyczno - Edukacyjne im. 7 Pułku Lansjerów Nadwiślańskich zajmujące się rekonstrukcją historyczną.

5.2.8. MIEJSCA PAMIĘCI I KAPLICZKI

- **Miejsca pamięci**

Gmina Halinów, z racji swojej historii, posiada znaczącą ilość miejsc pamięci narodowej, które stanowią element tożsamości lokalnej. Najwięcej z nich znajduje się w Długiej Kościelnej i Okuniewie, a bez wątpienia najistotniejszym jest mogiła zbiorowa Powstańców Styczniowych z oddziału Józefa Jankowskiego, wpisana do rejestru zabytków pod nr A-748 decyzją z dnia 6 lipca 2007 r. Płk Józef Jankowski-Szydłowski i mjr Adam Zieliński polegli wraz z kilkoma żołnierzami 28 maja 1863 roku, w bitwie pod Michałowem. W 1960 r. wzniesiono w tym miejscu (pierwotnie zalesionym, obecnie na terenie zabudowanej działki) pomnik ku czci poległych. Mogiła stanowi charakterystyczny element krajobrazu i jest miejscem pamięci narodowej, gdzie odbywają się patriotyczne manifestacje okolicznych mieszkańców.

Tabela 1. Miejsca pamięci na terenie gminy Halinów.

	Miejscowość	Lokalizacja	Obiekt	Datowanie
1.	Chobot	Chobot 61	Pomnik Ludwika Walesiaka, kuriera z czasów Powstania Styczniowego 1863 r.	1993
2.	Długa Kościelna	ul. Powstania Styczniowego, pomiędzy nr 20 a 22	Mogiła zbiorowa Powstańców Styczniowych 1863 r. z oddziału Józefa Jankowskiego	1960
3.	Długa Kościelna Długa Szlachecka	ul. Spokojna, teren cmentarza parafialnego kościoła św. Anny	Mogiła zbiorowa 5 żołnierzy poległych w 1939 r.	1984
4.	Konik Stary		Krzyż żeliwny poświęcony żołnierzom poległym w 1939 r.	1 poł. XX w.
5.	Okuniew	ul. Rynek	Głaz - obelisk poświęcony mieszkańcom ziemi okuniewskiej, poległym i pomordowanym w okresie II wojny światowej	1981
6.	Okuniew	droga do Zabrańca, w pobliżu śladów po okopach z 1920 r.	Krzyż ku upamiętnieniu walk w 1920 r.	1928
7.	Okuniew	ul. Cmentarna, teren cmentarza	Mogiła Kazimierza Kudlińskiego - żołnierza Pułku Szwoleżerów Józefa Piłsudskiego	1926
8.	Okuniew	ul. Cmentarna, teren cmentarza	Pomnik pamięci żołnierzy poległych w 1920 r.	1928

▪ Kapliczki

Na terenie gminy Halinów znajduje się duża ilość kapliczek przydrożnych, datowanych na przełom XIX i 1. poł. XX wieku. Nie dokonano ich inwentaryzacji, stąd nieznana jest ich dokładna liczba, ani stan zachowania.

19 czerwca 2011 r. miała miejsce wystawa Tomasza Żurawskiego "Kapliczki (nie) przemijające, która dokumentowała 10 lat fotografowania przydrożnych i przydomowych kapliczek oraz krzyży na terenie powiatu mińskiego, w tym m. in. gminy Halinów. Ta dokumentacja w połączeniu z dokumentacją archiwalną może stanowić dobry początek porządkowania zasobu.

W związku z powyższym zaleca się, aby dokonać inwentaryzacji kapliczek na terenie gminy, celem objęcia ich właściwą ochroną lub udokumentowania istnienia.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI W WOJEWÓDZKIM REJESTRZE ZABYTKÓW

W rejestrze Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, delegatura Siedlce, znajduje się 6 wpisów dotyczących obiektów na terenie Gminy Halinów.

Tabela 2. Zabytki gminy Halinów w wojewódzkim rejestrze zabytków.

	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu	Działka
1.	Długa Kościelna	Pozostałość kościoła z dzwonnica	A-1011/362	1962-03-05	Brak
2.	Długa Kościelna	Mogiła powstańców	A-748	2007-07-06	379/21
3.	Okuniew	Kościół i plebania	A-1070/148	1958-12-08	160 i część 159
4.	Okuniew	Kaplica cmentarna	A-1071/156	1958-12-08	804
5.	Okuniew	Zespół dworski	A-1071A	1977-04-07	Brak
6.	Okuniew	Cmentarz żydowski	A-1393	1991-02-21	Brak

5.3.2. ZABYTKI W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Gmina Halinów przed sporządzeniem gminnej ewidencji zabytków posiadała cztery obiekty umieszczone w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Ich zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Zabytki gminy Halinów w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

	Miejscowość	Adres	Obiekt
1.	Długa Kościelna	ul. Powstania Styczniowego	Plebania
2.	Długa Kościelna	ul. Powstania Styczniowego	Park
3.	Halinów	ul. 3-go maja	Park
4.	Nowy Konik	ul. Terespolska	Park

5.3.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy Halinów znajduje się 57 rozpoznanych stanowisk archeologicznych z opracowaną dokumentacją, w tym 5 archiwalnych, których lokalizacja znana jest z literatury i 52 istniejące. Ich zestawienie w dwóch wersjach – uporządkowanym wg miejscowości oraz wg numeru AZP – przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 4a. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Halinów – zestawienie wg miejscowości

	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan.	Funkcja	Chronologia	Uwagi
1.	Brzeziny	57-70	4	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 2. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	
2.	Brzeziny	57-70	5	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa 4. Ślad osadnictwa 5. Ślad osadnictwa 6. Ślad osadnictwa	1. Mezolit/neolit 2. Epoka kamienia/wczesna epoka brązu 3. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 4. Neolit (kultura ceramiki sznurowej) 5. Wczesna epoka brązu 6. Starożytność	
3.	Brzeziny	57-70	6	Ślad osadnictwa	Neolit	
4.	Brzeziny	57-70	7	Ślad osadnictwa	Neolit / wczesna epoka brązu	
5.	Brzeziny	57-70	8	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Mezolit - wczesna epoka brązu 2. Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
6.	Brzeziny	57-70	21	1. Osada 2. Cmentarzysko	1. Neolit / wczesna epoka brązu (kultura pucharów lejkowatych, grzebykowo-dołkowa, ceramiki sznurowej, trzciniecka) 2. Laten (kultura grobów kloszowych)	
7.	Budziska	56-69	10	Ślad osadnictwa / Osada	XIII w. / XIV w.	
8.	Budziska	56-69	24	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Stanowisko archiwalne
9.	Budziska	56-69	25	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit (kultura amfor kulistych) 2. Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) 3. Nowożytność	Stanowisko archiwalne
10.	Budziska	56-69	26	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura amfor kulistych)	Stanowisko archiwalne
11.	Budziska	56-69	27	Ślad osadnictwa	Wczesna epoka brązu	Stanowisko archiwalne
12.	Budziska	56-69	28	Ślad osadnictwa	Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)	Stanowisko archiwalne
13.	Budziska	56-69	29	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura grzebykowo-dołkowa)	Stanowisko archiwalne
14.	Chobot	56-70	1	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
15.	Chobot	56-70	2	Ślad osadnictwa	Mezolit	
16.	Cisie	57-69	5	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
17.	Cisie	57-70	1	1. Osada 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit/wczesna epoka brązu (kultura grzebykowo-dołkowa) 2. Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) 3. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	
18.	Cisie	57-70	11	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	

	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan.	Funkcja	Chronologia	Uwagi
19.	Cisie / Brzeziny	57-70	12	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
20.	Cisie	57-70	13	Ślad osadnictwa	Średniowiecze	
21.	Cisie	57-70	15	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
22.	Cisie	57-70	16	Ślad osadnictwa (dwór)	XVII-XVIII w.	
23.	Cisie	57-70	17	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 2. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	
24.	Cisie	57-70	18	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	
25.	Długa Kościelna	57-69	3	1. Ślad osadnictwa 2. Osada	1. Starożytność 2. XVII w.	
26.	Długa Szlachecka	56-69	2	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
27.	Długa Szlachecka	56-69	3	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
28.	Długa Szlachecka	56-69	4	1. Osada 2. Osada	1. XII-XIII w. 2. XIV w.	
29.	Długa Szlachecka	56-69	5	1. Ślad osadnictwa 2. Osada	1. Wczesne średniowiecze (przed IX w.) 2. XIII-XIV w.	
30.	Długa Szlachecka	56-69	6	1. Osada + Cmentarzysko 2. Osada	1. Późny lateń / okres rzymski (kultura przeworska) 2. XI-XII-XIII w.	
31.	Długa Szlachecka	56-69	7	Ślad osadnictwa	XII-XIII w.	
32.	Długa Szlachecka	56-69	9	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit 2. Starożytność (kultura łużycka) 3. XIII w.	
33.	Długa Szlachecka	56-69	11	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa 4. Ślad osadnictwa 5. Osada 6. Ślad osadnictwa	1. Epoka brązu 2. Pradzieje 3. Mezolit 4. Wczesne średniowiecze 5. Późne średniowiecze 6. Epoka kamienia / epoka brązu	
34.	Długa Szlachecka	56-69	12	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu 2. XII w. / XIII w.	
35.	Długa Szlachecka	56-69	18	1. Ślad osadnictwa 2. Cmentarzysko	1. Epoka brązu (kultura łużycka) 2. Starożytność	
36.	Halinów	57-69	4	1. Ślad osadnictwa 2. Osada	1. Starożytność 2. XV/XVI w.	
37.	Hipolitów	57-69	7	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu 2. Wczesna epoka brązu	
38.	Józefin	57-69	2	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
39.	Krzewina	57-70	20	Osada	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
40.	Krzewina	57-70	21	1. Ślad osadnictwa 2. Osada 3. Cmentarzysko	1. Wczesna epoka brązu 2. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 3. Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	

	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan.	Funkcja	Chronologia	Uwagi
41.	Michałów	56-70	3	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit 2. Epoka kamienia - wczesna epoka brązu 3. Starożytność / epoka brązu	
42.	Michałów	56-70	4	Osada	XVII w.	
43.	Michałów	56-70	5	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Epoka kamienia - wczesna epoka brązu 2. Wczesna epoka brązu (kultura trzciniicka) 3. Halsztat (kultura łużycka)	
44.	Michałów	56-70	9	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Neolit / wczesna epoka brązu 2. Neolit	
45.	Mrowiska	56-70	6	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Późny neolit (kultura grzebykowo-dółkowa) 2. Epoka kamienia - wczesna epoka brązu 3. Wczesne średniowiecze	
46.	Mrowiska	56-70	7	Ślad osadnictwa	Chronologia nieokreślona	
47.	Mrowiska	56-70	8	Ślad osadnictwa	Mezolit	
48.	Mrowiska	57-70	19	Ślad osadnictwa	Neolit / wczesna epoka brązu	
49.	Okuniew	56-69	8	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze (VII-IX w.)	
50.	Okuniew	56-69	13	Ślad osadnictwa	XV-XVI w.	
51.	Okuniew	56-69	14	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Wczesna epoka brązu 2. Epoka brązu (kultura łużycka) 3. Chronologia nieokreślona	
52.	Okuniew	56-69	17	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
53.	Okuniew	56-69	22	Ślad osadnictwa	Chronologia nieokreślona	Stanowisko archiwalne
54.	Okuniew	56-69	23	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Epoka brązu - halsztat 2. Nowożytność	Stanowisko archiwalne
55.	Wielgolas Brzeziński	57-70	14	Ślad osadnictwa	Starożytność (kultura łużycka)	
56.	Wielgolas Duchnowski	57-70	9	Osada	XVI-XVIII w.	
57.	Wielgolas Duchnowski	57-70	10	Ślad osadnictwa	Epoka brązu	

Tabela 4b. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Halinów – zestawienie wg nr AZP

	Obszar AZP	Nr AZP	Miejscowość	Funkcja	Chronologia	Uwagi
1.	56-69	2	Długa Szlachecka	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
2.	56-69	3	Długa Szlachecka	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
3.	56-69	4	Długa Szlachecka	1. Osada 2. Osada	1. XII-XIII w. 2. XIV w.	
4.	56-69	5	Długa Szlachecka	1. Ślad osadnictwa 2. Osada	1. Wczesne średniowiecze (przed IX w.) 2. XIII-XIV w.	
5.	56-69	6	Długa Szlachecka	1. Osada + Cmentarzysko 2. Osada	1. Późny laten / okres rzymski (kultura przeworska) 2. XI-XII-XIII w.	
6.	56-69	7	Długa Szlachecka	Ślad osadnictwa	XII-XIII w.	
7.	56-69	8	Okuniew	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze (VII-IX w.)	
8.	56-69	9	Długa Szlachecka	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit 2. Starożytność (kultura łużycka) 3. XIII w.	
9.	56-69	10	Budziska	Ślad osadnictwa / Osada	XIII w. / XIV w.	
10.	56-69	11	Długa Szlachecka	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa 4. Ślad osadnictwa 5. Osada 6. Ślad osadnictwa	1. Epoka brązu 2. Pradzieje 3. Mezolit 4. Wczesne średniowiecze 5. Późne średniowiecze 6. Epoka kamienia / epoka brązu	
11.	56-69	12	Długa Szlachecka	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu 2. XII w. / XIII w.	
12.	56-69	13	Okuniew	Ślad osadnictwa	XV-XVI w.	
13.	56-69	14	Okuniew	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Wczesna epoka brązu 2. Epoka brązu (kultura łużycka) 3. Chronologia nieokreślona	
14.	56-69	17	Okuniew	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
15.	56-69	18	Długa Szlachecka	1. Ślad osadnictwa 2. Cmentarzysko	1. Epoka brązu (kultura łużycka) 2. Starożytność	
16.	56-69	22	Okuniew	Ślad osadnictwa	Chronologia nieokreślona	Stanowisko archiwalne
17.	56-69	23	Okuniew	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Epoka brązu - halsztat 2. Nowożytność	Stanowisko archiwalne
18.	56-69	24	Budziska	Ślad osadnictwa	Wczesne średniowiecze	Stanowisko archiwalne
19.	56-69	25	Budziska	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit (kultura amfor kulistych) 2. Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) 3. Nowożytność	Stanowisko archiwalne
20.	56-69	26	Budziska	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura amfor kulistych)	Stanowisko archiwalne

	Obszar AZP	Nr AZP	Miejscowość	Funkcja	Chronologia	Uwagi
21.	56-69	27	Budziska	Ślad osadnictwa	Wczesna epoka brązu	Stanowisko archiwalne
22.	56-69	28	Budziska	Ślad osadnictwa	Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka)	Stanowisko archiwalne
23.	56-69	29	Budziska	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura grzebykowo-dołkowa)	Stanowisko archiwalne
24.	56-70	1	Chobot	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
25.	56-70	2	Chobot	Ślad osadnictwa	Mezolit	
26.	56-70	3	Michałów	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit 2. Epoka kamienia - wczesna epoka brązu 3. Starożytność / epoka brązu	
27.	56-70	4	Michałów	Osada	XVII w.	
28.	56-70	5	Michałów	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Epoka kamienia - wczesna epoka brązu 2. Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) 3. Halsztat (kultura łużycka)	
29.	56-70	6	Mrowiska	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Późny neolit (kultura grzebykowo-dołkowa) 2. Epoka kamienia - wczesna epoka brązu 3. Wczesne średniowiecze	
30.	56-70	7	Mrowiska	Ślad osadnictwa	Chronologia nieokreślona	
31.	56-70	8	Mrowiska	Ślad osadnictwa	Mezolit	
32.	56-70	9	Michałów	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Neolit / wczesna epoka brązu 2. Neolit	
33.	57-69	2	Józefin	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia - wczesna epoka brązu	
34.	57-69	3	Długa Kościelna	1. Ślad osadnictwa 2. Osada	1. Starożytność 2. XVII w.	
35.	57-69	4	Halinów	1. Ślad osadnictwa 2. Osada	1. Starożytność 2. XV/XVI w.	
36.	57-69	5	Cisie	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)	
37.	57-69	7	Hipolitów	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu 2. Wczesna epoka brązu	
38.	57-70	1	Cisie	1. Osada 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa	1. Neolit/wczesna epoka brązu (kultura grzebykowo-dołkowa) 2. Wczesna epoka brązu (kultura trzciniecka) 3. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	
39.	57-70	4	Brzeziny	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 2. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu	

Obszar AZP	Nr AZP	Miejscowość	Funkcja	Chronologia	Uwagi
40.	57-70	5	Brzeziny	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa 3. Ślad osadnictwa 4. Ślad osadnictwa 5. Ślad osadnictwa 6. Ślad osadnictwa	1. Mezolit/neolit 2. Epoka kamienia/wczesna epoka brązu 3. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 4. Neolit (kultura ceramiki sznurowej) 5. Wczesna epoka brązu 6. Starożytność
41.	57-70	6	Brzeziny	Ślad osadnictwa	Neolit
42.	57-70	7	Brzeziny	Ślad osadnictwa	Neolit / wczesna epoka brązu
43.	57-70	8	Brzeziny	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Mezolit - wczesna epoka brązu 2. Neolit (kultura pucharów lejkowatych)
44.	57-70	9	Wielgolas Duchnowski	Osada	XVI-XVIII w.
45.	57-70	10	Wielgolas Duchnowski	Ślad osadnictwa	Epoka brązu
46.	57-70	11	Cisie	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia / wczesna epoka brązu
47.	57-70	12	Cisie / Brzeziny	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)
48.	57-70	13	Cisie	Ślad osadnictwa	Średniowiecze
49.	57-70	14	Wielgolas Brzeziński	Ślad osadnictwa	Starożytność (kultura łużycka)
50.	57-70	15	Cisie	Ślad osadnictwa	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)
51.	57-70	16	Cisie	Ślad osadnictwa (dwór)	XVII-XVIII w.
52.	57-70	17	Cisie	1. Ślad osadnictwa 2. Ślad osadnictwa	1. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 2. Epoka kamienia / wczesna epoka brązu
53.	57-70	18	Cisie	Ślad osadnictwa	Epoka kamienia / wczesna epoka brązu
54.	57-70	19	Mrowiska	Ślad osadnictwa	Neolit / wczesna epoka brązu
55.	57-70	20	Krzewina	Osada	Neolit (kultura pucharów lejkowatych)
56.	57-70	21	Krzewina	1. Ślad osadnictwa 2. Osada 3. Cmentarzysko	1. Wczesna epoka brązu 2. Neolit (kultura pucharów lejkowatych) 3. Neolit (kultura pucharów lejkowatych)
57.	57-70	21	Brzeziny	1. Osada 2. Cmentarzysko	1. Neolit / wczesna epoka brązu (kultura pucharów lejkowatych, grzebykowo- dołkowa, ceramiki sznurowej, trzcieniecka) 2. Laten (kultura grobów kloszowych)

5.3.4. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Gminna ewidencja zabytków Gminy Halinów została wykonana w 2012 r. i wprowadzona zarządzeniem nr 168.2014 Burmistrza Halinowa z dn. 11 września 2014 r. Ewidencja została wykonana już po nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r.

Nowelizacja wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. W ramach nowelizacji do art. 19 dodano ust. 1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661), gminna ewidencja zabytków powinna być prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Karty GEZ Gminy Halinów spełniają ten warunek.

Gminna ewidencja zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku, jednak istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno–budowlany z organem konserwatorskim decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dn. 27 marca 2003 r. Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz. U. 2010 nr 243 poz. 1623).

Zakres ochrony dla obiektów w gminnej ewidencji zabytków powinien obejmować: bryłę, spadki dachów, detal architektoniczny, wystrój wnętrza i stolarkę oraz

kolorystkę stolarki i elewacji. W remontach obiektów należy stosować materiały tradycyjne, używane w pracach konserwatorskich; dopuszczalna jest wymiana stolarki na analogiczną. Obowiązuje zakaz termomodernizacji budynków, zwłaszcza z elewacjami ceramicznymi oraz wieszania billboardów (dopuszczalne jest jedynie umieszczanie reklam informacyjnych o usługach w parterach budynków, w sposób harmonizujący z zabudową). W parkach i tym podobnych założeniach ochronie podlega układ kompozycyjny, zieleń i mała architektura, a na cmentarzach - ich układ, zieleń komponowana, krzyże, figury i nagrobki sprzed 1945 r. W zespołach urbanistycznych ochronie podlega zieleń towarzysząca. Prace mogące mieć wpływ na elementy chronione wymagają opinii konserwatora (z wyjątkiem pochówków na cmentarzach).

10	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa	2. Czas powstania		Halinów
DWÓR (OB. GMINNE CENTRUM KULTURY)		XIX w.	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym			4. Adres
 Skala: 1:1000, orientacja N, ewidencja gruntów i budynków			ul. 3-ego Maja 8 działka nr 414/1
			5. Przynależność administracyjna
			województwo mazowieckie
			powiat miński
			gmina Halinów
			6. Forma ochrony
			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
			J. Chyla, 2012-10-29

Rys. 2. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków Gminy Halinów

Karta GEZ Gminy Halinów zawiera dane umożliwiające określenie zabytku, jego dokładne miejsce położenia lub przechowywania i określenie form ochrony. Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Dokładne zestawienie obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków Gminy Halinów przedstawia poniższa tabela.

Tabela5. Zabytki włączone do gminnej ewidencji zabytków Gminy Halinów – uporządkowane wg nr karty GEZ

Nr GEZ	Obiekt	Datowanie	Miejscowość	Adres	Działka	Nr rejestru	Data wpisu
1	Dzwonnica wraz z otaczającym drzewostanem	XVIII w.	Długa Kościelna	Powstania Styczniowego 83	160	A-1011/362	1962-03-05
2	Plebania	XIX w.	Długa Kościelna	Powstania Styczniowego 83	159		
3	Aleja grabowa - pozostałość parku	k. XIX w.	Długa Kościelna	Powstania Styczniowego	162/1, 173/1, 199/1		
4	Miejsce pamięci narodowej: Mogiła zbiorowa Powstańców Styczniowych 1863 r.	1960 r.	Długa Kościelna	Powstania Styczniowego, pomiędzy nr 20 a 22	379/21	A-748	2007-07-06
5	Kaplica Mariawitów	1907 r.	Długa Kościelna	Jana Kochanowskiego 41	109		
6	Cmentarz grzebalny kościoła katolickiego Mariawitów	1908 r.	Długa Kościelna	Jana Kochanowskiego	42		
7	Cmentarz grzebalny parafii rzymsko-katolickiej św. Anny	1780 r.	Długa Kościelna Długa Szlachecka	Spokojna ks. Jerzego Popietuszki	201, 399 549-553		
8	Miejsce pamięci narodowej Mogiła zbiorowa polskich żołnierzy poległych w II Wojnie Światowej	1984 r.	Długa Szlachecka	Spokojna			
9	Zespół dworsko-parkowy	XIX w.	Halinów	3-ego Maja 8	414/1		
10	Dwór	XIX w.	Halinów	3-ego Maja 8	414/1		
11	Budynek gospodarczy	XIX w.	Halinów	3-ego Maja 8	414/1		
12	Park	XIX w.	Halinów	3-ego Maja 8	414/1		
13	Miejsce pamięci narodowej: Głaz ofiarom II Wojny Światowej, córkom i synom ziemi okuniewskiej	09.05.1981 r.	Okuniew	Rynek	458		
14	Zespół pałacowy	1 poł. XIX w.	Okuniew	Parkowa	1021/1, 1021/3	A-1071	1977-04-07
15	Pałac (ruina)	1 poł. XIX w.	Okuniew	Parkowa	1021/1, 1021/3	A-1071	1977-04-07
16	Park	1 poł. XIX w.	Okuniew	Parkowa	1021/1, 1021/3	A-1071	1977-04-07
17	Zespół sakralny	XIX w.	Okuniew	Kościelna 1	159/13, 160	A-1070/148	1958-12-08
18	Kościół pw. Św. Stanisława Kostki	XIX w.	Okuniew	Kościelna 1	159/13, 160	A-1070/148	1958-12-08

Nr GEZ	Obiekt	Datowanie	Miejscowość	Adres	Działka	Nr rejestru	Data wpisu
19	Dzwonnica	XIX w.	Okuniew	Kościelna 1	159/13, 160	A-1070/148	1958-12-08
20	Plebania	XIX w.	Okuniew	Kościelna 1	159/13, 160	A-1070/148	1958-12-08
21	Cmentarz żydowski	2 poł. XIX w.	Okuniew	Cmentarna	827	A-1393	1991-02-02
22	Cmentarz grzebalny parafii rzymsko-katolickiej św. Stanisława Kostki	XIX w.	Okuniew	Cmentarna	804		
23	Kaplica cmentarna	2 ćw. XIX w.	Okuniew	Cmentarna	804	A-1071/156	1958-12-08
24	Miejsce pamięci narodowej: Pomnik pamięci żołnierzom poległym w 1920 r.	11.11.1928 r.	Okuniew	Cmentarna			
25	Pomnik Ludwika Walesiaka	1993 r.	Chobot	Chobot 61	519, 520		

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SWOT.

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną, powszechnie stosowaną we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- S (Strengths) – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
- W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,
- O (Opportunities) – szanse: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
- T (Threats) – zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Informacja, która nie może być poprawnie zakwalifikowana do żadnej z wymienionych grup, jest w dalszej analizie pomijana jako nieistotna strategicznie.

Tabela 6. Analiza SWOT – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Opracowana gminna ewidencja zabytków; ▪ Bogata historia gminy; ▪ Liczne miejsca pamięci narodowej (kapliczki, krzyże); ▪ Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego; ▪ Aktualizowane Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego; ▪ Istnienie organizacji pozarządowych wspierających gminę w opiece nad dziedzictwem kulturowym; ▪ Atrakcyjne położenie gminy pod względem krajobrazowym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak aktualnego, terenowego rozpoznania stanowisk archeologicznych; ▪ Brak zapisów w planach miejscowych chroniących wszystkie wartościowe miejsca pamięci (kapliczki i krzyże) na terenie miasta, które nie są wpisane do rejestru zabytków; ▪ Brak zinwentaryzowanych kapliczek przydrożnych; ▪ Zrujnowany pałac w Okuniewie; ▪ Słaba i nieskoordynowana polityka promocyjna Gminy Halinów - brak kompleksowego programu promocji Gminy w kraju i zagranicą; ▪ Niski stopień świadomości społecznej w zakresie należytego dbania o obiekty zabytkowe.

Tabela 7. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Możliwość utworzenia lokalnego szlaku turystycznego dedykowanego miejscom pamięci i zabytkom na terenie gminy; ▪ Rozwój agroturystyki; ▪ Umacnianie dobrych praktyk wspólnej opieki nad dziedzictwem kulturowym, dzięki współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi; ▪ Wsparcie finansowe w kolejnej perspektywie UE 2014-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturalnych oraz digitalizację zasobów; ▪ Wzmacnianie ochrony obiektów zabytkowych w toku aktualizacji Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego; ▪ Brak środków finansowych na realizację kluczowych inwestycji; ▪ Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami; ▪ Brak koordynacji działań z właścicielami obiektów zabytkowych, który może doprowadzić do dalszego pogarszania się stanu zachowania.

7 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. PRIORYTETY

W toku analizy określono trzy priorytety realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- **Priorytet I.** Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno- gospodarczego gminy.
- **Priorytet II.** Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- **Priorytet III.** Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej.

Ich realizacji służyć będą określone dalej kierunki działań oraz zadania, z których Burmistrz co dwa lata będzie wykonywał sprawozdanie Radzie Miasta. Stąd wskazane jest, aby gmina względem przyjętych założeń programowych wykazywała postawę operatywną, a nie deklaratywną.

7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA

Gmina Halinów powinna dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych. Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu.

Tabela 8. Priorytet I – kierunki działań i zadania.

I. Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy			
I.1. Kierunek działania: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Weryfikacja zasobu archeologicznego pod kątem istniejącej dokumentacji;	Gmina Halinów; Środki własne, finansowanie zewnętrzne	2016-2019
1.2.	Bieżąca konserwacja miejsc pamięci;	Gmina Halinów; Środki własne	2016-2019
1.3.	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację i renowację zabytków.	Gmina Halinów; właściciele obiektów zabytkowych, Finansowanie zewnętrzne	2016-2019

Tabela 9. Priorytet II – kierunki działań i zadania.

II. Priorytet II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego			
II.1. Kierunek działania: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania Kwota dofinansowania	Termin realizacji
1.1.	Inwentaryzacja kapliczek i krzyży przydrożnych oraz opracowanie ich kart adresowych, celem wnioskowania o włączenie ich do gminnej ewidencji zabytków	Gmina Halinów, Środki własne	2016-2019
1.2.	Analiza walorów obiektów zabytkowych oraz rekomendacja obiektów o wysokich walorach zabytkowych do objęcia ochroną WKZ.	Gmina Halinów, Środki własne	2016-2019
1.3.	Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w oparciu o aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.	Gmina Halinów, Środki własne	2016-2019

Tabela 10. Priorytet III – kierunki działań i zadania.

III. Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej			
III.1. Kierunek działania: Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy			
Zadania		Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Udostępnienie informacji o zasobie zabytkowym gminy na stronie internetowej www.halinow.pl lub innej, dedykowanej.	Gmina Halinów, Środki własne	2016 r.
III.2. Kierunek działania: Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej			
Zadania		Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Zaplanowanie lokalnych szlaków turystycznych obejmujących obiekty zabytkowe i/lub miejsca pamięci;	Gmina Halinów; Środki własne, Środki zewnętrzne	2016-2019
2.2.	Rozszerzenie wprowadzonych zagadnień związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym na różnych etapach edukacji w gminnych placówkach oświatowych;	Gmina Halinów	2016-2019
2.3.	Opracowanie publikacji dotyczącej zabytków gminy Halinów;	Gmina Halinów, Stowarzyszenia	2016-2019
2.4.	Kontynuacja organizacji wystaw, konkursów, przeglądów, warsztatów, festiwali w celu popularyzacji lokalnego dziedzictwa.	Gmina Halinów, Jednostki organizacyjne, Stowarzyszenia, Środki własne, Środki zewnętrzne	2016-2019

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno- ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów będą pomocne następujące instrumenty:

- prawne – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- finansowe- obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji, obejmujące między innymi realizacje zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa śląskiego;
- społeczne, obejmujące między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolne, obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków gminy Halinów przygotowana została na podstawie art 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości artystycznej obiektów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów, po zaopiniowaniu przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miejskiej w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Miejskiej.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- Budżet gminy Halinów;
- Budżet Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), którego dysponentem jest wojewoda. Dotowane są prace przy zabytkach nieruchomych i ruchomych, prace archeologiczne, wykonywanie dokumentacji, badań i ekspertyz konserwatorskich;
- Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- Środki własne właścicieli obiektów zabytkowych;
- Darowizny na rzecz gminy.

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) wprowadziła obowiązek sporządzania przez gminy, na okres 4 lat, gminnych programów opieki nad zabytkami.

Art. 87 ust 1 mówi: Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Zgodnie z zapisem art. 87 ust. 2 program ten ma na celu w szczególności:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami przyjmuje Rada Miejska, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3). Gminny Program Opieki nad Zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust. 4).

Z realizacji Programu Burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej (art. 87 ust. 3).

Program opieki nad zabytkami może stanowić dodatkową przesłankę do ubiegania się przez Gminę Halinów lub inne zainteresowane osoby prawne i fizyczne o środki zewnętrzne na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach, projektów rewitalizacyjnych i rewaloryzacyjnych oraz innych form działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Na podstawie art. 87 ust.3 wyżej powołanej ustawy Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków pisemnie dnia 4 sierpnia 2015 roku (znak pisma: WD.5120.3.2015) pozytywnie zaopiniował "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Halinów na lata 2016 - 2019". Po uzyskaniu powyższej opinii Gminny Program Opieki nad Zabytkami winien być przyjęty przez Radę Miejską w Halinowie.